Чурапчыга күн тахсар !

САҤА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2011 сыл
Балаҕан ыйын
17
күнэ
субуота
№ 123
(10372)

Балаҕан ыйын 18 күнэ — Ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнэ

ИЙЭ АЙЫЛҔАБЫТЫН ХАРЫСТЫАҔЫҤ !

Балаҕан ыйын 18 күнэ — ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнэ. Бу даатанан сибээстээн, Мэҥэ-Хаҥалас лесничестватын Чурапчы улууһунааҕы филиалын салайааччыта Василий Степанов биһиги редакциябытыгар сылдьан салайар тэрилтэтин үлэтин-хамнаһын туһунан билиһиннэрдэ.

Быйылгы сыл ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэригэр уратылаах сыл. Ол курдук, ХНТ Генеральнай Ассамблеята бу сылы аан дойдутааҕытын хаһаайыстыбатын сылынан биллэрбитэ. Кырдьык даҕаны, тыа сир шарын быстыспат сорҕото, былыскан баайа, сиргэ климат уларыйыытын, биологическай турутун харыстааһыҥҥа улахан оруолу ылар, өтөргэ диэри "планета тыынта" буолар.

Саха сиригэр Россия тыатын бэс гыммыттан биирэ баар, территориябыт 80 бырыһыаннын ылар. Республикаҕа 1939 сыллаахтан тыаны государственнай салайыыга киирбиттэрэ. Оттон Чурапчы оройуонугар Тыа хаһаайыстыбатын тэрилтэтэ Саха АССР народнай комиссардарын Сэбиэтин 1942 сыл кулун тутар 30 күнүнээҕи "Олохтоох тыалары туһаныы туһунан" 23 №-дээх бириказынан тэриллибитэ. Итиэ бастакы тэриллиитигэр биллиэн кэмигэ диэри республикаҕа даҕаны, улууска даҕаны тыаны туһаныыттан дьарыктаныр салаата, тэрилтэлэр ааттара, структуралара элбэхтик уларыйан кэллэ. Улууска кэнники уларыйыыта 2008 сыллаахха буолбута. Саха сирин үрдүнэн барыта 19 лесничество тэриллибитэ. Чурапчы Мэҥэ-Хаҥалас лесничествотыгар киллэриллибитэ. Мэҥэ-Хаҥалас, Таатта, Чурапчы улуустарын лесхозтара холбоспуттара. Бу лесничество лесничэйинэн Алексей Петрович Тимофеев үлэлиир. Киинэ Алларай Бэстээххэ баар. Лесничествоҕа сэргэ "Центр лес" Государственнай автономнай учреждениелар тэриллибиттэрэ. Биһиги улууска филиал салайааччытынан Михаил Михайлович Петров үлэлиир. Кинилэр лесокультурнай, быһаары утары үлэлэри толороллор—делина быһыыта, санитарнай кэрдиилэр, лесопатологическай үөрэтии көрүүлэр, өрөөһүн, о.д.а.

Лесничество суруй үлэтинэн бэйэтин тустаах территориятыгар тыаҕа сыһыаннаһыы государственнай политикатын олоххо киллэрии буолар. Тыаны туһаныы, харыстааһыны, хаттаан тилиннэриини хааччыйаллар. Тыа участоктарын аахыы, туһаныыны хонтуруоллааһын, тыа фондатын сирдэригэр федеральнай сокуоннары туһаныыны хонтуруоллааһын, быһаарыылаах хонтуруол, государственнай реестрдэри толоруу, тыа аукционнарын ыытыы, о. д. а. үлэлэри толороллор.

Чурапчытааҕы филиалга билигин 16 үлэһит баар. Икки инженердээхпит—Л. Е. Неустроев уонна М. Д. Степанова. Администрирование специалиһынан Т. Н. Охлопкова үлэлиир. Улуус территориятын участковай лесничэйдэр уонна ойуур мастардара үллэстэн үлэлииллэр. Чурапчы (Чурапчы, Хатылы, Болтоҥо) участогар участковай лесничэйинэн Н. П. Гулиев, мастарынан Е. А. Салтыков, Мугудай (Мугудай, Төлөй)—В. В. Сивцев, Алаҕар (Алаҕар, Бахсы)— Г. Г. Окоешников, Болугур (Болугур, Соловьев)—В. К. Карпов, Сылаҥ (Сылаҥ, Түөйэ, Улахан-Күөл, Бэрэ)—П. Д. Дьячковскай, Арыылаах (Арыылаах, Кытаанах)—М. К. Демьянов, Хоптоҕо (Хоптоҕо, Чакыр, Хайахсыт, Хадаар)—участковай лесничэй И. П. Флегонтов үлэлииллэр. Нэһилиэктэргэ олорооччулар участоктарынан көрөн бу дьоннорго тустаах боппуруостарынан быһаартарыахтарын сөп.

Чурапчытааҕы лесничество үлэһиттэрэ бэйэлэригэр сүктэриллибит эбээһинэстэрин үтүө суобастаахтык толороллор. Ол туоһутунан сотору таарыйа буолбут ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин республикатааҕы съеһигэр кинилэр үлэлэрэ бастыҥнар кэккэлэригэр ааттаммыта буолар. Олохтоох филиал салайааччыта Василий Георгиевич Степанов Российскай Федерация ойуур хаһаайыстыбатыгар федеральнай агентствотын бочуотунай грамотатынан наҕараадаланна.

Ааһан эрэр сылга элбэх ойуур баһаара турда. Саха сирин үрдүнэн 511 баһаар буолла, 971 тыһ. гектар тыа умайда. Биһиги улууска 29 ойуур баһаарыгар 68252 гектар умайда. Итинтэн 59221 гектара ойуур, 9031 гектара ходуһа сир. Баһаардар биричиинэлэрэ биллибэт. Уот сороҕо нэһилиэнньэ буруйунан, сороҕо этиигтэн барар. Уоту ыытыыга буруйдаахтар булуллан эппиэккэ тардыллыыллар. Баһаары умулларыыга Чурапчы, Одьулуун, Дириҥ, Хайахсыт, Дириҥ, Чакыр, Болугур, Мырыла, Сылаҥ, Болтоҥо нэһилиэктэрин салалталара, дьоно-сэргэтэ актыыбынайдык үлэлэстилэр. Лесничество уонна "Центрлес" ГАУ Чурапчытааҕы филиалын үлэһиттэрэ кинилэргэ хаһыат нөҥүө махталларын тиэрдэллэр. Биир быһаарыллыа илик проблеманан сибирскэй шелкопряд үөскээһинэ буолар. Бу үөн эрэ үөскүү сылдьан барар эстибитэ. Иннэһин 2009 сылтан үөскээн барда. Былырыын Читаттан "Тыаны харыстааһын киинэ" тэрилтэттэн шелкопряд үөскүүрүн тохтоторго аналлаах экспедиция кэлэн үлэлээн барбыта. Төһө сиргэ үөскээбитин, хайдах эмиэкэ эттиэххэ собун көрөн-билэн, үөрэппиттэрэ. Быйыл бэс ыйыгар кэлэн эттиэхтээх эпилэр даҕаны Россия үрдүнэн элбэх ойуур баһаара туран, үп-харчы быһаарыллыбакка кыайан кэлбэтилэр. Чурапчы улууһугар шелкопряд 30292 гектары сиэбитэ биллиэтэ. Бу уоҕу эһиигэ дьаһаллары ылыыга Рослесхоз, республика Правительствотын таһымыгар үлэ барар.

Сотору таарыйа Дьокуускайга Саха Республикатын ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин төрдүс съеһэ ыытылынна. Чурапчы улууһуттан бу съезка үс делегат кытынна—В. Г. Степанов, М. М. Петров уонна Н. П. Гулиев. Бастакы күнүгэр съезд ыытылынна. Дакылааты Правительство председателин солбуйааччы А. Н. Скрыбыкин оҥордо. Съезд ойуур хаһаайыстыбатын үлэтигэр кэккэ үтүөтэй өрүттэр баалларын таһынан итэҕэстэргэ тохтоото. Ол курдук үлэһит ахсаана лаппа аччатыллыбытын, хамнас кыратын, материальнай-техническэй база аччатыллыбытын, эргэрбитин, итии барыта үлэ-хамнаска охсорун бэлиэтээтэ. Съезд үлэтин түмүгүнэн резолюция ылылынна. Иккис күнүгэр профессиональнай быраабыныыка анаммыт дьаһаллар ыытыллыыллар. Лесничестволарынан спорт көрүҥнэригэр күрэхтэһиигэ биһиги улуус Марк Демьянов, Валерий Сивцев, Егор Салтыков үчүгэйдик кыттыыннар. 10 хамаанда кыттыыбыт эстафетаҕа бастакы, мини-полоса хаһыытыгар иккис, делина остуолбаларын туруоруута бэһис буоллулар.

Оттук, түргү маһа эрдэ ыраахтан таһылар эбит буоллаҕына билигин ол сирдэргэ буппутунан, ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин ахсаана аччаан миэстэҕэ хонтуруол сэттэтинэн бэтинэн маһы нэһилиэнньэлээх пуунтартан чугас кэрдин бараҕа кистэл буолбатах. Маныаха сотору кэминэн оттук саҥа көрүҥнэр—гаастааһыҥҥа киирии, түргү саҥа технологияларын баһылааһын уларыйыыны таһаарыаҕа. Ол эрээри итинэ эрэммэккэ Ийэ айылҕабытын харыстааһын, кэлэр көлүөнэҕэ куодьуон суугунуур ойуурбут бараҕаныа чэл туруктаах хааллараабарыбыт наадыт.

Профессиональнай быраабыныыкыттан улууспут ойуур хаһаайыстыбатыгар үлэлээччилэри эрдэммибит, үлэһитгэр, тус олоххутугар ситиһиилэри баҕарабыт!

Алексей СЛЕПЦОВ.

Хаартыскаларга: 1. В.Г. Степанов (хаҥас) Дальнай Востоктааҕы федеральнай уокуруг ойуур хаһаайыстыбатын департаменын салайааччытын солбуйааччы В.М. Коломцевтыын.

2. Эстафетаҕа бастаабыт Чурапчы хамаандата Саха Республикатын ойуур хаһаайыстыбатын департаменын салайааччыта В.Е. Попову кытары.

НЭҺИЛИЭКТЭРТЭН СОНУННАР

Болтоҥо. Александр Павлов салайааччылаах биригэдэ Кыылдаттан музей дьиэтин көһөрөн аҕалан, В.М.Клайдии аатынан модельнай библиотека тутуутугар күүстээхтик турунан үлэлии сылдьар. Маны таһынан 3 ыал кини отопление холбонуохтаах. Маҥнайгы кылааска 6 оҕо киирдэ. Быйыл 19 үөрэхтээччи бүтэрэн, үрдүк уонна орто анал үөрэх кыһаларыгар киирэн, олох киэҥ аартыгар үктэннилэр. Сайын устата оҕолор оскуола кыраайы үөрэтэр "Олук" уонна Андросовтар дьиэ кэргэн лааҕырдарыгар сынньанныылар. "Олук" лааҕырга кырыыччэ үксээн, оҕуруот көрөн бириэмэлэрин туһалаахтык атаардылар. Ол түмүгэр оскуола лааҕыра улуус үрдүнэн иккис миэстэни ылла.

Хадаар. Сотору кэминэн сотовай сибээс киирэрэ сабаҕаланар. Котельнай сылааһынан хааччыйда. Уһуйаан кэлэр нэдиэлэттэн үлэтин саҕалыыр.

Хатылы. Кулууппа Культура колледжын бүтэрбит 3 саҥа үлэһит директорынан, худруугунан, методиһынан анаммыттар. Балаҕан ыйын 24 күнүгэр Культура колледжын үлэһиттэрэ кулуубу кытта биир үлэлиэх сөбүлэҥҥэ түһэрсэ кэлиэхтэр. Бу күн Йоруот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитин Николай Афанасьевич Федоровы 75 сааһын туолбут үөрүүлээх күнүн чиэстииллэр. Манна таһынан уһуйааныгар 50 оҕо киирдэ, сылааһынан хааччыйыы 6-с чыһыыдаттан саҕаламмыт.

Чакыр. Нам Хомустааҕар оттообут И.Н.Ефремов салайааччылаах 9 киһилээх мобильнай биригэдэ бу күннэргэ үлэтин түмүктээн кэллэ. Нам Хомустааҕын дьаһалтатын баһылыга А.П.Атласовы уонна ОАО "Нам" салайааччыта Н.П.Николаевы кытта иккиэтин оттуур сөбүлэҥ түһэрсибиттэр. Чакырдар оттуур сир арендатын суотугар Кэтэмэ диэн уруххэ сылы базатын тутустулар. Маныаха сэргэ И.В.Ануфриев салайааччылаах "Чакыр" баһылыгай хаһаайыстыба Хатас арыытыгар оттоон былааннарын толордулар. Кыстык боппуруоһугар киирдэххэ, бу сайын ЖКХ үлэһиттэрэ саҥа котельнай кэрдэйүн тутуттара, билигин ситэрэн, алтынньыга үлэҕэ киллэрэр былааннаахтар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

«БАЙАНАЙ»

КЭЛЭР НҮӨМЭРЭ ЧУРАПЧЫЛАРГА АНАНЫАҔА

Юрий Борисов.

Балаҕан ыйын 14 күнүгэр Чурапчы улууһун дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар "Илгэ" издательскай дьиэ бэрэстээбиитэлэрин - директор Ю.П. Борисовы, директоры солбуйааччы М.И. Тимофееваны кытары көрсүһүү буолла. Көрсүһүүнү улуус баһылыга Семен Яковлев салайан ыытта.

Юрий Борисов "Илгэ" издательскай дьиэ, чуолаан "Байанай" сурунаал үлэтин билиһиннэрдэ. Бу сурунаал эрэ кварталга биирдэ тахсар эбит буоллаҕына, билигин икки ыйга биирдэ тахсар. Экземпляра 8 тыһ. тийбит, итинтэн сурутуута 4 тыһ., атыыга 4 тыһ. экземпляр. 100 страницалаах, 50-на сахалыы, 50-на нууччалыы бэчээттэнэр. Сурунаал булка сыһыаннаах араас тематара, айылҕа харыстабылын, о. д. а. сырдатар "Күн Кубой" диэн кэрэ аҥардарга аналлаах сыһыарыылаах. Элбэх хаартыскалары таһаарар, ортотунан 200-чэкэ буолар.

Бу сылга иэрэн барар улуустарынан анал нүөмэрдэри таһааран кэллэ. Ол курдук, аҕыспыт нүөмэрэ Амма улууһун суруйбута. Балаҕан ыйын уонна алтынньы ыйдарга тахсар 5-с нүөмэрэ биһиги улууспутугар ананыаҕа. Көрсүһүүгэ мустубуттар бу нүөмэргэ хайдах суруйуулар киириэхтэрин сөбүн туһунан сүбэлэстилэр, анал комиссия тэрийдилэр. Комиссия председателинэн улуус дьаһалтатын тэрийэр отделын начальнига Валерий Монастырев талылынна.

Комиссия улуус олохтоохторуттан бултээ тематыгар—булт туһунан номохтору, үһүйээннэри, кэпсээннэри, хоһооннору, урукку биллиилээх булчуттар, билиҥҥи булт, балыктааһын, айылҕа харыстабылыгар, о. д. а. суруйаргытыгар кордоһор "Илгэ", "Саха спорт" сурунааллары аһаҕаҥ эппэ суруйуоххутун син. Суруктаргытын дьаһалта дьиэтигэр комиссия председателэ В. М. Монастыревка тиксэрэргитигэр.

А. СЛЕПЦОВ.

Пенсионнай фонда иһитиннэрэр

18 сааһыгар дылы уонна 23 сааһыгар дылы үөрэнэ сылдьар оҕолордоох пенсионердарга, итэр киһилэрин сүтэрбит оҕолорго аналлаах информация

Сааһынан уонна инбалиднанан улэ пенсиятын ылааччы иитиммиттэр 18 сааһыгар дылы оҕолордоох буоллахтарына, пенсиятын фиксированнай базовай размера улаатар. 18 сааһын ааспыт оҕо күнүскү үөрэххэ үөрэнэр буоллаҕына, 23 сааһыгар дылы үөрэнэр кэмигэр эбиллэр. Бастакы туруктаах 1 оҕоҕо эбиллии пенсионер ыстааһыттан тутулуктаах, уһук хоту оройуоҥҥа 15 сыл үлэлээбит уонна страховой ыстааһа 20 сыл (дьахталлар), 25 сыл (эр дьон) буоллаҕына 1481,53 солк. буолар, ыстааһа оннно тиийбэт буоллаҕына 1382,76 солк. төлөнөр.

Пенсияҕа эбиллии оҕо 18 сааһын туолар ыйыгар төлөнөр аҕыллар. Итинник быһыылаахтык 18 сааһын ааспыт оҕоҕо эмиэ үөрэхтэрин бүтэрэр ыйдарыгар (23 сааһыгар тохтуур) төлөнөр аҕыллар.

Пенсионер 18 сааһын ааспыт оҕото киниэхэ иитимньыта сылдьарын биһэргэтиэхтээх.

Үөрэнэ сылдьар оҕоҕо үөрэх тэрилтэтиттэн үөрэнэрин туһунан ыспыраапка ирдэнэр. Ыспыраапкаҕа оҕо үөрэҕин хаһан бүтэрэрэ, биркээс нүөмэрэ, тахсыбыт күнэ, ыйа, дьыла ыйыллыбыт буолуохтаах. Ыспыраапкаҕа күнэ, ыйа, сыла толору суруллар, суруллубут бэс ыйын 30 күнэ буолуон сөп. "По 1 июля" диэн оннугар "по 30 июня" диэн буолуохтаах. Оччоҕо пенсияҕа эбиллии оҕо үөрэҕин бүтэриэр (23 сааһыгар тохтуур) дылы оҥоһуллар. Ыйыллыбатах буоллаҕына пенсияҕа эбиллии 1 үөрэх дьылыгар оҥоһуллар. Оҕо үөрэҕин хаһыык эмэ бириччиинэттэн тохтотор түгэнигэр, пенсионер оҕото үөрэххэ бүппүтүн туһунан биллэриэхтээх уонна үөрэх кыһатыттан ыспыраапка аҕалыахтаах. Оҕо үөрэҕиттэн тохтообутун пенсионер биллэрбэтэх буоллаҕына, иитимньытигэр эбиллибит аһары ылбыт харчытын сокуоҥҥа олоҕуран төлүүр.

Пенсионерга 3 иитимньыга эбиллии оҥоһуллуон сөп. Эбиллии төрөппүттэр иккиэннэрин пенсияларыгар оҥоһуллар.

18 саастарын туолбатах сылдьар оҕолоох пенсионердар, оҕолоро үөрэнэ сылдьар буоллаҕына, оҕо 18 сааһын туолуон иннинэ үөрэх спраапкатын аҕалаллара ирдэнэр. Оҕо 18 сааһын туоллаҕына, үөрэнэ сылдьарын туһунан ыспыраапка суох буоллаҕына, төрөөбүт күнүн кэлэр ыйыттан иитимньыттан уһуллар.

Бу үөһэ этиллибит барыта итэр киһитин сүтэрбитинэн пенсия ылааччы оҕоҕо эмиэ сыһыаннаах.

Итэр киһитин сүтэрбитинэн (по случаю потери кормильца-СПК) пенсиялаах оҕо 18 сааһыгар дылы ылар (төрөөбүт күнэ киирэр). Салгыы күнүскү үөрэххэ үөрэнэр буоллаҕына, үөрэнэр кэмигэр 23 сааһыгар дылы ылар. Үөрэҕин бүтэрэр эбэтэр 23 сааһын туолар күнүнэн пенсията тохтуур.

Оҕо 18 сааһын туолар кэмигэр үөрэммэккэ сылдьар буоллаҕына, пенсията 18 сааһын кэнниттэн тохтуур. Салгыы күнүскү үөрэххэ киирдэҕинэ, үөрэнэрин туһунан ыспыраапка аҕаллаҕына пенсияҕа сайабылыанньа түһэрбит ыйын кэлэр ыйыттан сөргүтүллүөн сөп. Оччоҕо пенсиятын кэмэйэ тохтуор дылы ыла сылдьыбыт кэмэйин курдук буолар. Эбэтэр саҥа аныгар курдук сайабылыанньа биэриэн сөп, оччоҕо пенсиятын кэмэйэ саҥаттан ааҕыллар, урукку ыла сылдьыбыт пенсиятыттан саҥалыы ааҕыллыбыт пенсиятын кэмэйэ кыра буолар. Онтон үөрэнэ сылдьан 18 сааһын туолар түгэнигэр, ыспыраапка аҕаллаҕына, тохтообут күнүттэн ааҕыллыан сөп. Оҕо күнүскү үөрэххэ үөрэнэр буоллаҕына бириэмэтигэр, пенсиялара 18 саастарыгар, курсу бүтэрбиттэринэн быстыбатах туһугар, үөрэнэллэрин туһунан ыспыраапка аҕалаллара ирдэнэр.

Бу категорияҕа эбэтэр социальнай пенсия аналлаан сөп. Социальнай пенсия размера фиксированнай буолар.

Опекаҕа сылдьар оҕолор пенсионерга иитимньыга киирбэттэр.

С. ПОНОМАРЕВА, Россия Пенсионнай фондатын Чурапчы улууһугар управлениетын пенсияны аныыр, төлүүр отдел начальнига.

Федеральнай льготниктар болҕомтолоругар

2011 сыллаан федеральнай льготанан туһанааччылар ыйдааҕы социальнай онго наборларга (НСУ) 3 чаастан турар буолар уонна күн бүтүн 750,83 солкуобайга тиийэһэр. Бу иһигэр киирэр:

1. Эмтэнэ-томуунан хааччыллыыга – 578,30 солк.

2. Санаторнай-курортнай путевканан хааччыллыыга – 89,46 солк.

3. Курорт таһынааҕы тимир суолунан уонна онтон сиргэ бирар-кэлэр айан ороскуотун төлөбүрэ – 82,07 солк.

Быһааран эттэххэ, 2010 сыл бүтүөр дылы бу онго 2 чаастан турара. Бастакы чааһыгар эмтэнии, санаторнай-курортнай путевканан хааччылыллы биэрэ киирэллэрэ. Иккис чааһыгар үөһэ этиллибит айан ороскуотун төлөбүрэ. Федеральнай льготниктарынан биһиги улууспутугар суруллан буолаллар: инбалиттэр, инбалит оҕолор, сэрии ветераннара, сэрии ветераннарын огдообалоро, блокаднай дьиэлээхтэргэ ыытыллыбыттар.

Бу этиллибит 3 чаас хайа баҕар көрүҥүн федеральнай льготник бэйэ баҕатынан натуральнай көрүҥүнэн (холобур, босхо эмиэ эбэтэр ахчаастаах түгэнигэр харчынан ылар. Социальнай оҥоһун туһааныы, ахчаастаныы уларыйыылара сылын ахсын алтынньы ый 1 чыыһылатыгар дылы федеральнай льготник төлөрбүт сайабылыанньатыгар олоҕуран, бу суруйбут сылын кэлэр сылыттан оҥоһуллаллар. Бу кэннэ онтон кэлэр сылга дылы биир сыл устата туох да уларыйыы киирэрэ көҥүллэммэт.

Сайабылыанньа 1 сылга болдьохтоох ылыллар, онон саҥалыы уларытан социальнай пакеттан ахчаастаах эбэтэр төттөрү соргутар льготниктар сыл аайы алтынньы 1 күнүгэр дылы сайабылыанньа түһэрэллэрэ наада.

2011 сыл алтынньы 1 күнүгэр дылы сайабылыанньаҕытын пенсионнай управлениеҕа аҕалан биэрэргитигэр. Сайабылыанньа анал бланкаҕа суруллар. Сайабылыанньа бланкатын нэһилиэктэргэ олохтоох дьаһалталар иһинэн тэриллибит консультационнай пуун үлэһиттэриттэн ылыаххытын сөп.

Сайабылыанньаны инбалиит бэйэтэ эрэ кэлэн суруйан биэрэр, атын киһинэн ыытар буоллаҕына, хайаан да ирдэнэр бэрээдэгинэн биһэргэммит буолуохтаах. Чурапчыттан ураты нэһилиэктэргэ олохтоох дьаһалта биһэрэхтэр, Чурапчы киһилэрэ нотариус биһэргэтэр. Атын киһиттэн биһэргэммэтэх сайабылыанньа ылыллыбат.

Алтынньы 1 күнүттэн сайабылыанньа ылыллыбат, киирбит сайабылыанньа төттөрү бэриллибэт.

Куруутун эмиэн туһанар киһиэхэ ахчаастанара охсуулаах буолуон сөп. Үчүгэйдик толкуйдаан баран ахчаастанарга быһааргыаххытыҥа, сайабылыанньаны управлениеҕа бу дьыл алтынньы 1 күнүн ааспакка түһэрэҕит. Паспорттаах киирит буолгуҥу ирдэнэр.

Пенсионнай управление ремонунан сибээстэн КСК дьиэтигэр үлэлиир.

Россия Пенсионнай фондатын Чурапчы улууһугар управлениета.

МУНИЦИПАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)

РАСПОРЯЖЕНИЕ № 1134

от 14 сентября 2011 г.

О создании комиссии по проведению II-го Республиканского сельского культурно-спортивного фестиваля «Физическая культура селу – 2011».

В связи с проведением фестиваля с 2 по 5 октября 2011 года с.Чурапча

I. Создать улусную комиссию в составе:

1. Председатель комиссии: Сарбыдаев С.А., заместитель главы по социальным вопросам.

2. Заместитель председателя: Игнатьев М.С., начальник управления ФКиС.

II. Члены комиссии:

1. Оконешников И.И., глава муниципального образования «Чурапчинский наслег».
2. Готовцев И.И., ректор ФГО ВПО ЧГИФКиС.
3. Филатов А.С., начальник управления сельского хозяйства,
4. Чичигинаров К.К., начальник управления образования.
5. Коркин А.И главный врач ЦРБ.
6. Герасимов В.П., начальник управления культуры,
7. Гуляев Н.Н., директор ЧРССОШИ им.Д.П.Коркина.
8. Дьячковский К.Д., начальник УОВД.
9. Морфунов С.С. директор ДЮСШ.
10. Смирников Г.В. председатель ПО «Маарыкчаан».
11. Попов Д.Д., директор филиала НВК «Саха» ТРС «Маарыкчаан».
12. Захаров А.А., главный редактор РИО «Саҥа олох».
13. Дьяконов Н.В., главный специалист по молодежной политике.

III. Комиссии разработать план проведения мероприятий.

IV. Контроль за исполнением настоящего распоряжения возложить на заместителя главы по социальным вопросам Сарбыдаеву С.А.

С.И. ЯКОВЛЕВ, Глава муниципального образования.

Наслежный Совет депутатов МО "Хатылынский наслег" Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия)

Решение № 171

с. Харбала 1 от 24 августа 2011 года

О внесении изменений и дополнений в Положении "О бюджетном процессе в муниципальном образовании на уровне поселения"

В целях приведения Положения "О бюджетном процессе в муниципальном образовании на уровне поселения" муниципального образования "Хатылынский наслег" в соответствие бюджетному законодательству Российской Федерации Наслежный Совет решает:

1. Внести в Положение "О бюджетном процессе в муниципальном образовании на уровне поселения" принятого №12 от 11 ноября 2005 года следующие изменения:

1.1 В часть 2 статьи 34 с проектом решения о местном бюджете представляются:

– прогноз социально-экономического развития соответствующей территории;

– прогноз основных характеристик (общий объем доходов, общий объем расходов, дефицита (профицита) бюджета) консолидированного бюджета соответствующей территории на очередной финансовый год и плановый период либо проект среднесрочного финансового плана;

– методики (проекты методик) и расчеты распределения межбюджетных трансфертов;

– верхний предел государственного (муниципального) долга на конец очередного финансового года (на конец очередного финансового года и конец каждого года планового периода);

– проект программы государственных муниципальных) внутренних заимствований на очередной финансовый год (очередной финансовый год и плановый период);

– проект программы государственных внешних заимствований на очередной финансовый год и плановый период);

– проекты программ государственных (муниципальных) гарантий на очередной финансовый год (очередной финансовый год и плановый период;

– проект законов о бюджетах государственных внебюджетных фондов;

– предложенные законодательными (представительными) органами, органами судебной системы, органами государственного (муниципального) финансового контроля, созданными законодательными (представительными) органами, проекты бюджетных смет указанных органов, представляемые в случае возникновения разногласий с финансовым органом в отношении указанных бюджетных смет.

2. Опубликовать настоящее Решение в улусной газете "Саҥа олох" до 1 ноября 2011 г.

3. Настоящее решение вступает в силу со дня его официального опубликования.

В.В. ЕРШОВ,
председатель наслежного Совета депутатов,
глава муниципального образования.

с 1 августа по 30 сентября 2011 года

Якутский региональный филиал объявляет о начале акции

«БАРХАТНЫЙ СЕЗОН ВКЛАДОВ»

Приумножь свой капитал и выиграй подарок!

В акции могут принять участие вкладчики, открывшие или пополнившие вклад: «Агро-КЛАССИКА», «Агро-БОНУС», «Агро-СТИМУЛ», «Агро-ИДЕАЛ», «Агро-ДЕБЮТ», «Агро-VIP», «ПЕНСИОННЫЙ», «ПЕНСИОННЫЙ ЛЮКС» в период с 1 августа по 30 сентября 2011 года.

Подробную информацию об организаторе акции, правилах и сроках ее проведения, количестве подарков и порядке их получения Вы можете узнать в ближайших подразделениях ОАО "Россельхозбанк" на территории Республики Саха (Якутия)

Адрес проведения акции:
с. Чурапча, ул. Карла Маркса, д.21 в, тел.: 8 (41151) 42-963, 42-941
и в дополнительных офисах Банка в улусах республики

ОАО «Россельхозбанк». Генеральная лицензия Банка России №3349

Банк со 100% государственным капиталом

РоссельхозБанк

8-800-200-02-90
звонок по России бесплатный
www.rshb.ru

2011 с. балаҕан ыйын 20 күнүгэр ыытыллар "Күһүҥҥү киһи күлбүтүнэ!" Чурапчы улууһун предпринимателлэрин күнүгэр аналлаах быыстапка-дьаарбаҥка

ПРОГРАММАТА

Буолар сирэ: Чурапчы сэлиэнньэтэ, Ленин болуоссата.

10 ч. 00 м. – Мустуу, регистрация.

11 ч. 00 м. – Быыстапка-дьаарбаҥканы үөрүүлээхтик арыйыы, эҕэрдэ тыл.

11 ч. 30 м. – Эҕэрдэ концерт, "Уруйай 2011" – үөрэх тэрилтэлэрин, "Байылыат тиэргэн" – дьиэ кэргэн, "Ас-үөл 2011" – тыа хаһаайыстыбатын тэрилтэлэрин, "Уруй тардахтар" – предпринимателлэр икки ардыларыгар конкурстар ыытыллыахтарын көрүү, атыы-эргиэн.

12 ч. 00 м. – Конкурстар түмүктэрин таһаарыы, наҕараадалааһын.

14 ч. 00 м. – Кросс-акция.

15 ч. 00 м. – Предприниматель күнүгэр аналлаах лотереяны тэрийии.

Тэрийэр комиссия.

	Понедельник, 19 сентября	Вторник, 20 сентября	Среда, 21 сентября	Четверг, 22 сентября	Пятница, 23 сентября	Суббота, 24 сентября	Воскресенье, 25 сентября
ОРТ 1-й канал	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Новости 09.05 Контрольная закупка 09.40 Жить здорово! 10.50 Модный приговор 11.50 Женский журнал 12.20 ЖКХ 13.20 Т/с Участковый 14.00 Другие новости 14.20 Понять. Простить 15.25, 04.20 Хочу знать 15.55 Т/с "Обручальное кольцо" 16.55 Свобода и справедливость с А. Макаровым 18.45 Давай поженимся! 19.50 Пусть говорят 21.00 Время 21.30 Т/с "Условия контракта" 22.25 Нонна, давай! 22.55 Прожекторперисхилтон 23.40 Х/ф "Беспечный ездок" 01.25 Х/ф "Что-то новенькое" 03.20 Д/ф "Идеальный хищник изнутри"	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Новости 09.05 Контрольная закупка 09.40 Жить здорово! 10.50 Модный приговор 11.50 Женский журнал 12.20 ЖКХ 13.20 Т/с Участковый 14.00 Другие новости 14.20 Понять. Простить 15.25, 04.20 Хочу знать 15.55 Т/с "Обручальное кольцо" 16.55 Свобода и справедливость с А. Макаровым 18.45 Давай поженимся! 19.50 Пусть говорят 21.00 Время 21.30 Т/с "Условия контракта" 22.30 Д/ф "Жертвы калибра 7.62" 23.50 Х/ф "Пять легких пьес" 01.45 Х/ф "Приключения Мальчика-Акулы и Девочки-Лавы" 03.30 Т/с "Американская семейка"	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Новости 09.05 Контрольная закупка 09.40 Жить здорово! 10.50 Модный приговор 11.50 Женский журнал 12.20 ЖКХ 13.20 Т/с Участковый 14.00 Другие новости 14.20 Понять. Простить 15.25 Хочу знать 15.55 Т/с "Обручальное кольцо" 16.55 Свобода и справедливость с А. Макаровым 18.45 Давай поженимся! 19.50 Пусть говорят 21.00 Время 21.30 Т/с "Условия контракта" 22.30 Среда обитания 23.50 Х/ф "Последний киносеанс" 02.10 Х/ф "Выпускной" 03.50 Т/с "Американская семейка"	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Новости 09.05 Контрольная закупка 09.40 Жить здорово! 10.50 Модный приговор 11.50 Женский журнал 12.20 ЖКХ 13.20 Т/с Участковый 14.00 Другие новости 14.20 Понять. Простить 15.25, 04.20 Хочу знать 15.55 Т/с "Обручальное кольцо" 16.55 Свобода и справедливость с Андреем Макаровым 18.45 Давай поженимся! 19.50 Пусть говорят 21.00 Время 21.30 Т/с "Условия контракта" 22.30 Человек и закон 23.50 Х/ф "Военно-полевой госпиталь" 02.05 Х/ф "В лучах славы"	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 09.05 Контрольная закупка 09.40 Жить здорово! 10.50 Модный приговор 11.50 Женский журнал 12.20 ЖКХ 13.20 Т/с Участковый 14.00 Другие новости 14.20 Понять. Простить 15.25, 05.20 Хочу знать 15.55 Т/с "Обручальное кольцо" 16.55 Жди меня 18.45 Поле чудес 19.50 Пусть говорят 21.00 Время 21.30 Второй международный фестиваль пародий "Большая разница" в Одессе. Финал 23.55 Х/ф "Люди в черном - 2" 01.30 Х/ф "Десперадо" 03.30 Х/ф "Вся правда о Чарли"	06.00, 10.00, 12.00, 18.00 Новости 06.10 Х/ф "Человек-амфибия" 08.10 Мультфильм 09.00 Играй, гармонь любимая! 09.45 Слово пастыря 10.15 Смак 10.55 Д/ф "Михаил Пуговкин. Главный герой второго плана" 12.15 Среда обитания 13.15 Т/с "Воспоминания о Шерлоке Холмсе" 18.15 Кто хочет стать миллионером? 19.15 Большие гонки 21.00 Время 21.15 Призрак оперы 22.25 Прожекторперисхилтон 23.00 Т/с "Карлос" 01.20 Х/ф "Детсадовский полицейский" 03.20 Х/ф "Какими мы были" 05.30 Хочу знать	06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.10 Х/ф "Свадьба в Малиновке" 07.50 Армейский магазин 08.25 Мультфильм 09.15 Здоровье 10.15 Непутевые заметки 10.35 Пока все дома 11.25 Фазенда 12.15 Д/ф "Акулы атакуют" 13.20 Т/с "Серафима Прекрасная" 16.20 Ералаш 16.35 Х/ф "Человек-паук - 3" 19.10 Минута славы. Мечты сбываются! 21.00 Время 22.00 Х/ф "Мальчишник в Вегасе" 23.55 Х/ф "Точка обстрела" 01.30 Т/с "Обмани меня" 03.55 Т/с "Американская семейка"
Россия 2-й канал	05.00 Утро России 09.05 С новым домом! 10.00 О самом главном 11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести 11.30, 14.30, 16.30, 20.30 Вести-Москва 11.50 Т/с "Кулагин и партнеры" 13.00, 22.55 Т/с "Тайны следствия" 14.50 Дежурная часть 15.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение" 16.50 Т/с "Все к лучшему" 17.55 Т/с "Институт благородных девиц" 18.55 Прямой эфир 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Сделано в СССР" 23.50 Городок 00.50 Вести+ 01.10 Профилактика	05.00 Утро России 09.05 С новым домом! 10.00 О самом главном 11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести 11.30, 14.30, 16.30, 20.30 Вести-Москва 11.50 Т/с "Кулагин и партнеры" 13.00, 22.55 Т/с "Тайны следствия" 14.50 Дежурная часть 15.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение" 16.50 Т/с "Все к лучшему" 17.55 Т/с "Институт благородных девиц" 18.55 Прямой эфир 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Сделано в СССР" 23.50 Д/ф "Вызываю дух Македонского. Спиритизм" 00.50 Вести+	05.00 Утро России 09.05 С новым домом! 10.00 О самом главном 11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести 11.30, 14.30, 16.30, 20.30 Вести-Москва 11.50 Т/с "Кулагин и партнеры" 13.00 Т/с "Тайны следствия" 14.50 Дежурная часть 15.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение" 16.50 Т/с "Все к лучшему" 17.55 Т/с "Институт благородных девиц" 18.55 Прямой эфир 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Сделано в СССР" 22.55 Исторический процесс 00.30 Вести+ 00.50 Профилактика 01.55 Горячая десятка	05.00 Утро России 09.05 С новым домом! 10.00 О самом главном 11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести 11.30, 14.30, 16.30, 20.30 Вести-Москва 11.50 Т/с "Кулагин и партнеры" 13.00 Т/с "Тайны следствия" 14.50 Дежурная часть 15.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение" 16.50 Т/с "Все к лучшему" 17.55 Т/с "Институт благородных девиц" 18.55 Прямой эфир 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Сделано в СССР" 22.55 Поединок 23.50 Д/ф "Аркадий Кошко. Гений русского сыска" 00.50 Вести+ 01.10 Профилактика	05.00 Утро России 09.05 Мусульмане 09.15 С новым домом! 10.10 О самом главном 11.00, 14.00, 16.00, 20.00 Вести 11.30, 14.30, 16.30, 20.30 Вести-Москва 11.50 Т/с "Кулагин и партнеры" 13.00 Мой серебряный шар 14.50 Дежурная часть 15.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение" 16.50 Т/с "Все к лучшему" 17.55 Т/с "Институт благородных девиц" 18.55 Прямой эфир 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Юрмала-2011 22.55 Х/ф "Допустимые жертвы" 00.50 Х/ф "Дурман любви"	04.50 Х/ф "Жизнь прошла мимо" 06.35 Сельское утро 07.05 Диалоги о животных 08.00, 11.00, 14.00 Вести 08.10, 11.10, 14.20 Вести-Москва 08.20 Военная программа 08.50 Субботник 09.30 Городок 10.05 Мода для народа 11.20 Дежурная часть 11.55 Честный детектив 12.25 Подари себе жизнь 12.55, 14.30 Т/с "Вкус граната" 17.00 Субботний вечер 18.55 Десять миллионов с Максимом Галкиным 20.00 Вести в субботу 20.40 Х/ф "Ключи от счастья" 00.30 Девчата 01.10 Х/ф "Вечно молодой"	05.25 Х/ф "Из жизни начальника уголовного розыска" 07.20 Вся Россия 07.30 Сам себе режиссер 08.20 Смехопанорама 08.50 Утренняя почта 09.30 Сто к одному 10.20 Неделя в городе 11.00, 14.00 Вести 11.10 С новым домом! 11.25, 14.30 Т/с "Вкус граната" 14.20 Вести-Москва 15.45 Смеяться разрешается 18.00 Х/ф "Мама напрокат" 20.00 Вести недели 21.05 Х/ф "Предсказание" 23.00 Специальный корреспондент 00.00 Геннадий Хазанов. Повторение пройденного 00.30 Х/ф "Эксперимент"
Спорт 3-й канал	11.00, 14.05 Все включено 11.50 Технологии спорта 12.25 Индустрия кино 13.00, 15.05, 18.00, 00.15, 07.10 Вести-Спорт 13.15, 17.40, 04.00, 08.05 Вести.ru 13.35 В мире животных с Николаем Дроздовым 15.20 Вести-Спорт. 15.25 Х/ф "Стальные акулы" 18.15, 00.30 Футбол.ru 19.20 Профессиональный бокс. Лучшие бои Дмитрия Пирога 21.55 Хоккей. КХЛ. "Металлург" (Новокузнецк) - "Амур" (Хабаровск). Прямая трансляция 01.40 Хоккей. КХЛ. "Динамо" (Москва) - "Спартак" (Москва). Прямая трансляция 04.15, 10.25 Неделя спорта 05.10 Лицом к лицу с Али 07.20 Наука 2.0. ЕХперименты. Суда на воздушной подушке 07.50 Моя планета 08.20 Футбол. Премьер-лига. "Рубин" (Казань) - "Зенит" (Санкт-Петербург)	11.10, 15.00, 20.05 Все включено 12.00 Наука 2.0. Большой скачок. Дельфинотерапия 12.30 Наука 2.0. НЕпростые вещи. Газета 13.00, 14.45, 17.05, 22.35, 04.05, 07.45 Вести-Спорт 13.15, 16.50, 03.50, 09.00 Вести.ru 13.30, 07.55 Моя планета 16.00 Неделя спорта 17.25 Регби. Кубок мира. Россия - Италия. Прямая трансляция из Новой Зеландии 19.10 Академическая гребля. Чемпионат Европы. 20.35 Лицом к лицу с Али 22.50, 04.25, 09.15 Футбол России 23.55 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. "Факел" (Воронеж) — "Волгарь-Газпром" (Астрахань). 01.55 Дмитрий Пирог. Перед боем 02.30 Проф. бокс. Лучшие бои Дмитрия Пирога 05.25, 10.10 Top Gear 06.30 Проф. бокс. Лучшие бои Дмитрия Пирога и Геннадия Мартиросяна	11.05, 15.00, 19.20 Все включено 11.55 Рейтинг Т. Баженова. 12.30 Вопрос времени. Дороги 13.00, 14.45, 18.00, 22.00, 01.55 Вести-Спорт 13.15, 17.40, 21.40, 10.20 Вести.ru 13.30 Моя планета 13.40 Кортес 16.00 Х/ф "Мишень" 18.15, 22.15 Футбол России 20.15 Технологии спорта 20.45 Проф. бокс. Бои Д. Пирога и Г. Мартиросяна 23.20 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. "Динамо" (Москва) - "Анжи" (Махачкала). Прямая трансляция 02.10 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. "Спартак" (Москва) - "Волга" (Н. Новгород). 04.40 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. "Зенит" (Санкт-Петербург) - "Динамо" (Брянск) 06.45 Футбол. 1/8 финала. "Терек" (Грозный) - "Торпедо" (Владимир) 08.35 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. "Локомотив" (Москва) - "Луч-Энергия" (Владивосток) 10.40 Д. Пирог. Перед боем	11.05, 14.45, 20.00 Все включено 11.55 Top Gear 13.00, 14.30, 18.00, 00.15, 04.30, 07.55 Вести-Спорт 13.15, 17.40, 04.15, 09.05 Вести.ru 13.30 Рыбалка с Радзишевским 13.50, 08.10, 09.25 Моя планета 15.45 Лицом к лицу с Али 18.15 Х/ф "Король оружия" 21.25 Хоккей России 21.55 Хоккей. КХЛ. "Авангард" (Омская область) - "Северсталь" (Череповец). Прямая трансляция 00.25 Футбол. Первенство России. Футбольная Национальная Лига. "КАМАЗ" (Набережные Челны) - "Газовик" (Оренбург). Прямая трансляция 02.25 Летний биатлон. Чемпионат мира. Смешанная эстафета. 04.50 Удар головой 05.50 Кортес 06.55 Д. Пирог. Перед боем 07.20 Проф. бокс. Лучшие бои Дмитрия Пирога 10.35 Технологии спорта	11.05, 14.50 Все включено 11.55 Кортес 13.00, 14.35, 17.05, 22.20, 04.15, 07.35 Вести-Спорт 13.15, 16.50 Вести.ru 13.30 Наука 2.0. ЕХперименты. Суда на воздушной подушке 14.00 Вопрос времени. Ветер перемен 15.45 Удар головой 17.25 Хоккей. КХЛ. "Амур" (Хабаровск) - "Салават Юлаев" (Уфа). 19.55, 23.25 Формула-1. Гран-при Сингапура. Свободная практика. 21.50, 03.45, 09.10 Вести.ru. Пятница 22.30 Вести-Спорт. 22.35, 06.15 Футбол России. Перед туром 01.25 Хоккей. КХЛ. ЦСКА - "Лев" (Словакия). Прямая трансляция 04.25 Волейбол. Чемпионат Европы. Женщины. Россия - Болгария. Прямая трансляция из Италии 07.05 День с С. Бадюком 07.45 Вопрос времени. Мусор 08.10, 09.40 Моя планета	11.00, 13.45, 07.50 Моя планета 13.00, 14.45, 17.25, 19.40, 02.00, 07.10 Вести-Спорт 13.15 Вести.ru. Пятница 14.15 В мире животных с Николаем Дроздовым 15.00, 02.15 Вести-Спорт. 15.05, 07.20 Индустрия кино 15.35 Х/ф "Король оружия" 17.40 Задай вопрос министру 18.20 Лучшие бои Д. Пирога 19.55 Удар головой 21.00 Футбол России. Перед туром 21.55 Футбол. Премьер-лига. "Зенит" (Санкт-Петербург) - "Томь" (Томск). Прямая трансляция 23.55 Формула-1. Гран-при Сингапура. Квалификация. Прямая трансляция 01.05 Летний биатлон. Чемпионат мира. Спринт. Женщины. 02.25 Футбол. Чемпионат Англии. "Сток Сити" - "Манчестер Юнайтед". 04.25 Волейбол. Чемпионат Европы. Женщины. Россия - Испания. 06.15 Летний биатлон. Чемпионат мира. Спринт. Мужчины. Трансляция из Чехии	11.00 Футбол. "Сток Сити" - "Манчестер Юнайтед" 13.00, 14.30, 16.45, 19.50, 08.05 Вести-Спорт 13.15 Рыбалка с Радзишевским 13.35 Рейтинг Т. Баженова 14.05 Страна спортивная 14.45, 20.05 Вести-Спорт. 14.55 Регби. Кубок мира. Россия - Ирландия. 16.55 Футбол. "Луч-Энергия" (Владивосток) - "Енисей" (Красноярск). 18.55 Магия приключений 20.10 Летний биатлон. Чемпионат мира. Спринт. 21.00 Летний биатлон. Чемпионат мира. Гонка преследования. Женщины. 21.45 Формула-1. Гран-при Сингапура. 00.15 Футбол. Премьер-лига. "Локомотив" (Москва) - "Рубин" (Казань). 02.25 Волейбол. Женщины. Россия - Нидерланды. 03.50 Проф. бокс. Д. Пирог против Г. Мартиросяна. 06.20 Футбол.ru 07.20 Летний биатлон. Чемпионат мира. Гонка преследования. Мужчины 08.15 Моя планета 09.40 Формула-1. Гран-при Сингапура
НВК 4-й канал	7:00 "Сана күн — Новый день" 17:30 Мультфильмы 17:45 К форуму духовности 18:00 "Геван": Авданна-аяри талкит 18:30 «Айылҕаны харыстыаҕыҥ!» («Хангалас» ТВ) 19:00 «Недвижимость в Якутии» 19:15 Духуобунас форумугар: Алампа аартыгын арыйан... 19:45 «Эргимтэ» 20:00 "Подробности" 20:30 "Саха Сирэ—Якутия" 21:05 «Бары биргэ!»: Кэнгул тустууга Аан дойду чемпионата. Аҕаҕас эфир. 22:05 "Саха Сирэ—Якутия"	7:00 "Сана күн — Новый день" 17:30 К форуму духовности 17:55 "Хотугу сулус": Олонхо эйгэтигэр 18:25 «Туос тохтор тойуга» («Бороҕон» ТВ) 18:55 "Контакт" 19:10 К форуму духовности 19:40 «Тайна, хранимая временем» док. фильм 20:15 «Бизнес-формула» 20:30 "Саха Сирэ—Якутия" 21:05 Духуобунас форумугар: Авксентий Мординов 21:35 «Простые истины» 22:05 "Саха Сирэ—Якутия"	7:00 "Сана күн — Новый день" 17:30 «Вырастай-ка» 17:45 «Служба 02» 18:00 «Сүүс чаҕылхай олоҕу олорон...» («Хотун Булуу» ТВ) 18:45 Искатели Якутии 19:15 "Социум": Актуальные проблемы в сфере ЖКХ. Прямой эфир 20:00 "Тыа сирэ" 20:30 "Саха Сирэ—Якутия" информационная программа 21:05 Духуобунас форумугар: Реас Кулаковскай 21:35 «Кинологистика» 21:50 "Саха Сирэ—Якутия"	7:00 "Сана күн — Новый день" 17:30 Мультфильмы 17:45 К форуму духовности 18:00 «В фокусе» (ТВ «Алдан») 18:15 "Хотугу сулус": Удьуор утумнаан 18:45 «Үтүөтэ умнуллубат дьылҕалаах» («Мэҥэ-Хаҥалас» ТВ) 19:15 "Диалог с властью" прямой эфир 20:00 "Якутия лицом к миру" 20:30 "Саха Сирэ—Якутия" 21:05 Духуобунас форумугар: Поэт Семен Данилов 21:35 "Экстремальная жизнь" 22:05 "Саха Сирэ—Якутия"	7:00 "Сана күн — Новый день" 17:30 К форуму духовности 17:55 "Үйэлээх таптал" тэттик киино («Панорама» ТВ) 18:25 К форуму духовности: II всероссийский фестиваль этнокультурных центров «Ожерелье России» 18:55 «Үлэттэн дьолу булбута» («Сунтаар» ТВ) 19:35 «Эвенский праздник-нээ һинэ» (ТВ «Розовая чайка») ~~20:15 "Технополис"~~ 20:30 "Саха Сирэ—Якутия" 21:05 Духуобунас форумугар: Далан Дархан 21:50 К форуму духовности 22:05 "Саха Сирэ—Якутия"	17:00 «Пропеллер» 17:15 «Веселый будильник» 17:30 "Тарбаахаптыын астыахха" 18:00 "Истин илдьит" 18:40 Духуобунас форумугар: Күннүк Уурастыырап 19:40 «ТВ-спорт»: I Спартакиада России трудовых коллективов 20:10 «SVFU live» 20:40 «Кинозавод»: I республиканский фестиваль «Кино Арктики». Прямой эфир 21:40 «Үрдэл»: «Көмүс ичигэс» Кэнсэр	17:00 "Полярная звезда" телевизионный конкурс 17:45 "Истин илдьит" 18:10 "Уруу алгыһа" 18:30 «Духовность и бизнес» прямой эфир. К Дню предпринимателя 19:30 "Якутия. День за днем" информационная программа 20:05 Духуобунас форумугар: Амма Аччыгыйа 21:10 "Сардаана" 21:40 К форуму духовности: Ерҕо-центр притяжения

Махтанабыт

ДЬОННООХ КИҺИ ТУТАЙБАТ

Орто дойдуга киһи буолан айыллан кэлбит киһи олоҕорун тухары сирдээҕи дьолу тилэрү билэн баҕарар, оннo дьулуһар. Ханнык баҕарар кыһалҕа, сии бүтэр уһукташ, ол ииниттэн ал-баҕа тулуйуохха да, оттиһиэхха да син. Киһи сыаллы соргтоҕун ситиспит, киһи олоҕо дьолу туталлыыр. Дьон майгыта тус-туспа, сорох күөх оту тосту үктээбэт, сорох кииннээх эрээри аһарымтыа, сорох түс олоҕун өрө тутар, киһи эризиэ иһигэр – суһу эризиэ таһыгар дииллэ-риини. Киһи – киһини тулуйара ордук. Дьон – аварда̄с ыйах буолбатах, "Ким дьоҕордоох – ол дьоллоох" диэн өс хоһооноро киһи – киһиэхэ чугас сыһыа-нын көрдөрөр. Ханнык да үһин киһи ис дууһата улахан оруолу ылар ын умнуо суохта-ахпыт.

Бейэҕи аҕабыт Яков Рома-нович Оконешников муус устар ый 2 күнүгэр эмискэ ыалдьан охтон, күтлаабыта. Дьону эмтэ-ир уустугун, эпииттээҕин бай-ым балыыһаҕа улахан эпиэрси-хааммытын билэбин. Тулуур киһи дукуобунай тириҥ, күүһэ буолар. Киһи ыарыыга баһый-таран, ыксаабыт-ыгылыйбыт түгэнигэр, суһаллык көмөҕө кэ-лии, сорох түгэнигэ үлэһиттэр өттүлэриттэн тутах сыһыан ба-ара кистэл буолбатах. Аҕыйах мүнүүтэ ыксаан эбэтэр хаакутуйан бүтүн олоҕу сар-быйыахха син. Улууспутугар үлэлиир уонна дьоҥу эмтиир сэптэөх аппараттар, усулуобуйа суохтара эмтээһин хаачыстыбатын улаханнык атахтыыр.

Хата аҕабыт табыллыан бы-атыгар, дьолугар дуу муус устар ый 21 чыыһылатыгар санмертолёт кэлэн, Дьокуускай куоракка республикатааҕы ба-лыыһаҕа киллэриллэн, тута кө-рөн-истэн, таба диагноһы туруоран, утаппакка тута операцияламмыта. Аҕыйах хонук иһигэр атаҕар турар, он-тон хаамар киһи буолбута бэйэтэ барыбытыгар улахан үөрүү, дьол. Балыыһам кыр-пытгара, аҕабыт табаарыһа Ми-хаил Александрович Пинигин, ыаллардыт Михаил Дмитрие-вич Далбаев, Прокопий Ивано-вич Тарабукин сүүрэн-көтөн вертолёкка уган атаарбыттарга санньахха үчүгэй, сүрэгини кэтэҕэр. Ханнык баҕарар бириэ-мэҕэ эйиигин өйүүр, көмө буолар киһи аттыгар баара күүскэр күүс, санааҕар санаа эбэр. Эрэл кыыма хаһан да умнуллуо суохтаах, уустук ба-лаһыанньаҕа түбэспиккэ көмө-түрэх буолбут: Петр Петрович, Лидия Гаврильевна Кирсанов-тар, Михаил Александрович, Татьяна Петровна Пинигиннэр, Андрей Андреевич, Парасковья Ермолаевна Тарабукиннар, Иван Прокопьевич Флегонтов, Гав-рил Гаврильевич, Клара Ва-сильевна Собакиннар дьиэ кэр-гэттэригэр, уолбут табаарыста-рыгар Петр, Александр Кирса-новтарга, Вася Огручаковка, Ай-аал Новгородовка, Костя Пет-ровка, ыалларбытыгар Евгений Афанасьевич Данилов, Семен Еремеевич Захаров, Кирилл Николаевич Пестерев, Дмитрий Васильевич Гурьев дьиэ кэргэттэригэр, аҕабыт аймахта-рыгар Степан Дмитриевич Га-быщевка, Степанида Афа-насьевнаҕа, Парасковья Гри-горьевнаҕа, улахан күтүөппүтүгэр Афанасий Дмит-риевич Дьячковскайга, биирге төрөөбүт быраатыгар Иван Ни-колаевичка, балтыларбар Зина-ида Николаевнаҕа, Татьяна Ни-колаевнаҕа, моральнай өйөбүл буолбут бары аймахтарбыты-гар, табаарыстарбытыгар, аҕа-быт Дириҥҥэ эмтэммит кэмигэр, паалаҕар эмпитин-томпутун Дьокуускайтан сака-астаан, таксиги онтугун түһэм-мыт, сусипардарбытыгар Ари-ян Петрович Корякинга, Ми-хаил Михайлович Федосеевка сиртэн халлааҥҥа тиийэ мах-таллыбытын тэрдэбит. Киһи доруобуйата чилгэр туһэригэр үлэлиир эмчиттэргэ, аҕабыт ыа-рыытын өрүттэн атаҕар туран, олох үөрүүтүн салгыы билэн олороругар кэмэлэспут бары дьоҥҥо күргэлии, оҕолорун, си-эннэрин аатларыттан, Орто дойдуга баар бары үтүөнү, доруобуйаны баҕарабыт. Саха дьоно манна этэн эрдэхтэрэ "Дьоннох киһи тутайбат" диэн.

Е. ОКОНЕШНИКОВА,
балыыһа бэтэрээнэ,
Дириҥ бөһүөлэгин олохтооҕо.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Магазин "У Егора" предлагает: мотороллы Минск-Спутник, Лидер, СЧ-200-с включением, Эндуро с велосипедными колесами, пенополистирол, трубы, профлист, металлочерепица и мн.др. Работаем в кредит.

Обр. по тел: 41-354.

xxx

Орто саастаах ыал квартира эбэтэр дьиэ куортамҥа көрдүүр. Ыраастык, бэрээдэги эрэннэрэр. Тел. **8964-424-66-97, 8964-416-32-72.**

xxx

«Агроснаб» маҕаһыыныгар атыыга баалларк: швеллер быата, труба-15, 20, 32 диаметрдаах, угольник, чугуннай, тимир ла̄лааҥа 80 мм, 100 мм. Иззир, пластин, уодла баалар. Тел: 42-525, 41-526.

xxx

Киоск атыылыыр. Сыаната кэпсэтиигэ.

Тел. **8914-111-21-15.**

xxx

Колыевой уул. 1 №-тэр турар уһааҥбалаах 7,5х8, 6х4 пристройдаах, гараастаах, баанньыктаах, оҕуруот сирдээх дьиэ, ЛТЗ-60 трактор, система тимир олоҕун 20 тыһ. солк., 3х4 баанньык көлдэйүн 40 тыһ. солк. атыыланыыбын. Тел: **42-083 (6 чаас кэнниэ), 8-914-293-70-28.**

xxx

Тута барыта баар чааһынай дьиэни 1 мил. солк. атыылыыбын. Харчытын сороҕун кэтэһэбин. Этиит ааҕылааҕынан.

Тел. 8914-273-32-21.

xxx

2002 с. үчүгэй туруктаах «Тойота-Пробокс» массыына атыыланар. Сыаната кэпсэтиигэ.

Тел. 41-265, 8-914-266-47-44.

xxx

Набирается бесплатная группа обучения водителей кат. «Д», «Е».

Справки по тел. 8-411-51-41-796, 8-411-52-42-972.

xxx

Жигули-07 атыыланыбыт. 2005 с. күүрүүтэ – 43 тыһ. км. Туруга үчүгэй. Тел. **8-914-299-61-11.**

Кэриэстэбил

ӨЙБҮТҮГЭР-САНААБЫТЫГАР ӨРҮҮ ТЫЫННААХХЫН...

Күһэҥ тэскиэх күүдү киһибит, кү-лүү-үөрүү, ырыа-тойук аргыстаах ис-тиҥник санньар чу-тас доҕорбут, үөрэп-пит оҕобут Соловьев Дмитрий Афанась-евич, бу Орто дой-дуттан, биһигини быраҕан, олус хо-молтолоохтук, соһ-уччу үрдүбүтүгэр этиҥ эппитинии, хаһан да аастаt-арахпат сүрэх баһ-ыы хаалларан, эдэр-кээн сааһыгар биһ-иги кэккэбититтэн суох буолбута бала-ҕан ыйын 19 күнүгэр биир сылын туолар.

Дима 1983 сыл-лаахха ахсынньы ый 2 күнүгэр Елена Дмитриевна, Афа-насий Николаевич Соловьевтар дьиэ кэргэттэригэр күн сирин көрбүтэ. Ийэ-аҕа, эдьиий истиҥ таптаалларыгар бе-тэҕэн улааппыта.

1990 сыллаахха билии-көрүү аар-тыгын – оскуола аа-нын арыйбыта, кэ-рэҕэ-үтүөҕэ тар-дыһыыта күнтэн күн эбиллэн испитэ. Кылаас бастыҥ спортсмена, кэсэ туттар чаҕылхай үөрэнээччитэ этэ. Оскуолаҕа ыытыл-лар тэрээһиннэ, уопсастыбаннай үлэҕэ, спортивнай күрэхтэһиилэргэ көхтөөхтүк кытта-ра. Боксанан утум-наахтык дьарык-таммыта. Улуус-тааҕы, республи-канскай күрэхтэһи-иилэргэ кыттан — чемпион, призер аа-тын элбэхтик сүк-пүтэ. Кылаастар ик-ки ардыларыгар ыытыллар күрэх-тэһиилэргэ, кыла-аһа иккиэ миистэ-ҕэ тахсарыгар элбэх өҥөнү аҕалбыта. Айылҕаттан бэрил-либит кэмус куола-стаах ырыаһыт этэ. Оскуола кэнниттэн культура коллед-жын бүтэрбитэ. Үр-дук үөрэҕи бүтэрэр быһаанньаҕа. Бэйэ-тэ айбыт ырыалар-дааҕы, ырыа кон-курстарыгар кыт-тара. Концертарга Дима ыллыырын кэтэһэр этибит. Эл-бэҕи эрэнэрбит, кэ-тэһэрбит. Онтубут ханна баарый?..

Төрөөбүт дойду-тун олус диэн тап-тыыра, ону кытта алтыһан улааппы-та. Байанайдаах булчут этэ, уолатта-рын кытта кэрээ эрэ түстэр, түгэн була охсон, баран куста-ан- куобахтаан, үө-рэн- көтөн кэлэн сылы быһа ол кэп-сээнэ буолар этэ. Аны этэ эрэ диир-битигэр тииийбэт...

Бу Орто туруу бараан дойдуга төрөөн-үөскээн хас биирдии киһи киһи буолар аналын то-лоро, оҕо-уруу төрөтө, ыал буола, коруотугар туһала-аҕы оҥоророру кэ-лэр... Оттон бу тыы-лар биһиги баар су-ох доҕорбут, үөрэн-ээччибит туһугар ту-олбатаҕын санаа-таахпытына дууһа-быт ытыыр, сүрэх-пит кыланар... Дьылҕа- хаан ый-ааҕа кытаанах да буолар эбит. Биһиги Димабыт бу олохко кэлбит аналын то-лорбокко, талаанын ситэри арыйбакка бу күн сириттэн олус хомолтолоох-тук күрэммитэ кыһ-ыытыан... Таҥара бэйэтигэр талаан-наах, дьоҕурдаах дьону эрдэ ылар ди-иллэрэ кырдьык быһыылаах... Дима-быт сылаас мичээ-рин, истиҥ сыһыа-нын, кэрэ мөссүөнүн аны хаһан да көрбөппүт тэн биһиги олус хараас-табыт.

Биирги үөрэм-мит, улааппыт, үө-рэппит оҕобут туһ-унан сырдык үтүө өйдөбүл өрүү тыын-наах буолуоҕа. Киһи олус сэмэй майгы-тын, үөрүүлээх ду-уһатын, үтүө ала-маҕай санаатын күппүтүгэр сурбу-үүгэр иҥэриэх өрүү илдьэ сылдьы-ахпыт, куруук са-ныахпыт-ахтыах-пыт, хаһан да умну-охпут суоҕа.

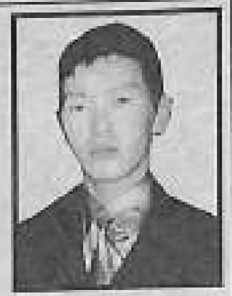

Чакыр орто уон-сай үөрэхтээһин ос-куолатын 2000 сыллаахха бииргэ үөрэнэн бүтэр-бит доҕотторо уон-на кылааһын са-лайааччыта Ипполова В.В.

ПОЛОЖЕНИЕ

Для оздоровительного бега и ходьбы "КРОСС НАЦИЙ – 2011" в Чурапчинском улусе, посвященный году Сельского хозяйства в улусе

Цели и задачи:

– пропаганда здорового образа жизни;

– агитация и пропаганда массового спорта среди населения;

– распространение и пропаганда оздоровительного бега и ходьбы;

– повышение престижа здоровой семьи.

Место проведения:

1 этап – в наслегах до 19 сентября 2011 года

2 этап – с.Чурапча 20 сентября 2011 года.

Заявки на участие от трудовых коллективов, предприятий, общеобразовательных школ, учебных заведений предоставляются 19 сентября в отдел семьи по делам и детства администрации МО "Чурапчинский улус (район)", контактный телефон: 41-183

Программа:

10.00 – Алаас Дружбы. Легкоатлетический осенний кросс учащихся.

14.00 – Регистрация участников оздоровительного бега и ходьбы "Кросс Наций – 2011" возле здания «Саҥа олох».

14.30 – Старт.

15.00 – пл. Ленина. Торжественное открытие оздоровительного бега.

15.20 – 1. "Кросс наций – 2011" (Массовый выход на бег и ходьбу, эстафета среди наслегов и трудовых коллективов). 2. Эстафета школьников на призы газеты "Саҥа олох".

16.50 – Шоу-программа для всех "Фитнес-трофи" и мастер классы ведущих специалистов по оздоровительной аэробике.

17.30 – Торжественное закрытие. Награждение.

Соревнования проводятся на площади Ленина.

1. Школьники 1999 – 2000 г.р. Девочки – 500 м, мальчики – 500 м.

2. Школьники 1997 – 1998 г.р. Девочки – 500 м, мальчики – 1км.

3. Школьники 1994 – 1996 г.р. Девушки – 500 м, юноши – 1км.

4. Взрослые 1993 г.р. и старше. Женщины – 500 м, мужчины – 1км.

5. Ветераны старше 40 лет. Женщины – 500 м, мужчины – 1км.

6. Ветераны старше 50 лет. Женщины – 500 м, мужчины – 1км.

7. Эстафета школьников на призы "Саҥа олох".

1 этап – 100 м – мальчики 2004 г.р.

2 этап – 100 м – девочки 2003 г.р.

3 этап – 150 м – мальчики 2002 г.р.

4 этап – 150 м – девочки 2001 г.р.

5 этап – 200 м – мальчики 2000 г.р.

6 этап – 200м – девочки 1999г.р.

7 этап – 250м – мальчики 1998г.р.

8 этап – 250м – девочки 1997г.р.

9 этап – 300м – мальчики 1996г.р.

10 этап – 300м – девушки 1995г.р.

11 этап – 400м – юноши 1994г.р.

8. Эстафета между предприятиями (4 этапа, состав команды 4 человека: 1 женщина (60 метров) мужчины (100 метров).

1 этап – 100м Мужчина.

2 этап – 100м. Мужчина.

3 этап – 100м. Мужчина.

4 этап – 60м. Женщина.

Первой группе входит: Предприятия, организации.

Вторая группа:

1. ЧСШ им. С.А.Новгородова.

2. ЧСШ №2, УПК УУО, детский сад "Кыталык".

3. ЧУТ, Сбербанк.

4. ЧРСООШИ им. Д.П.Коркина.

5. ЧГИФКиС.

Третья группа: 16 наслегов.

Судейская коллегия:

Кросс и эстафета школьников "Саҥа олох" – Гл. судья Собакин А.И.

Кросс наций и эстафета организаций и наслегов – Гл. судья Афонский П.Г.

Награждение:

Итоги оздоровительного бега и ходьбы проводятся по количеству участников (в % к общему количеству коллективов) по трем группам:

1. Среди учащихся школ, гимназии, ЧРСООШИ и студентов ЧГИФКиС, Окружного лицея, Чурапчинского колледжа.

2. Среди предприятий с численностью работающих свыше 50 человек.

3. Среди предприятий с численностью работающих свыше менее 50 человек.

Коллективы, занявшие места в трех группах награждаются Кубками и дипломами, занявшие 2-3 места дипломами.

Победители в личных соревнованиях награждаются медалями и дипломами.

Семьи – участники оздоровительного бега и ходьбы, по следующим номинациям – "Самая спортивная семья", "Молодая семья".

Оргкомитет.

Күн-күбэй ийэбит, тапталлаах эбэбит, хос эбэ-бит, хос-хос эбэбит, үлэ, тыыл ветерана, сэрии ветеранын огдообото, уһун кэмиэ түбдиспансерга үлэлээ-бит

БЕЛЯЕВА Ефросинья Николаевна

бу дьыл балаҕан ыйын 14 күнүгэр 99 сааһыгар олохтон туоратбытын дириҥник курутуйан туран билэр дьо-нутар, аймахтарыгар иһитиннэрэбит.

Кыыһа, уола, бары сиэннэрэ.

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Редактор-директоры солбуйааччы, культура, быраап, доруобуйа харыстабылын отдела – О.В. ТРОФИМОВА.
Эппиэттиир секретарь, литературнай сотрудник, суруk отдела – Н.Н. ПУХОВА.
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Корректор – В.Н.ПЕТРОВА.
Верстальщик – Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттээччилэр – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ, С.А. ПАВЛОВ.

Тэрийээ тоһоорооччулар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук государственнай учреждения. Массовай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ СР региональнай управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №19-0423.

АААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru

Бэчээккэ сакааз: №123 (10372)
Тираж 1883.
Хаһыат сыаната: 10 солк.

Саҥа олох

Автор суруктар этиллэр санаа редакция позициятыгар хардыы сөп түбэһэр буолбатах. Суруйуу ыһыллар чаахчылар кырдьыктааҕартыгар эппиэтинэһи автор тус бэйэтэ сүгэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллиитэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 16.09.2011 с. офсеткэ бэчээттэннэ.
Аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат нэдиэлэҕэ үстэ: оптуорунньукка, чэппиэргэ уонна субуотаҕа тахсар.

Дьахтар – иэримэ дьиэ иччитэ, тахсар күн таҥарата

Сандаара

"Саҥа олох" хаһыат кэрэ аҥардарга аналлаах сыһыарыыта

2011 сыл
Балаҕан ыйын 17 күнэ
субуота
№ 123-124
(10372-10373)

И. Оконешников хаартыскатыгар – "Кырачаан Туйаарыма – 2010" конкурс кыттыылааҕа Айта Березкина (Болтоно).

Хатыҥ сэбирдэҕэ саһарыы күтэр, айылҕа кэмүс өҥүнэн бүрүнэр уратыы түгэнин тосхойор күһүҥҥү күнүнэн, күүтүүлээх үтүө ааҕааччыларбыт!

Саха хаһыаттара сайыҥҥы кэм үгүс түбүгү кытта ситимнээх. Ыһыахха дьэрэлийэн түһээт, сир аһын сөмөлүүтэ түһүү-бүт, хоһуйаллары оттуу-мастыы тарҕаабыт. Быйылгы сайын Чурапчы улууһугар өтөрүгэн буолбатах дьоҕоон бо-лорҕон уратылаата. Хатылы Болтоно нэһилиэктэригэр ыалларыгар, ордук үөн ситэбит сирдэригэр, бөдөҥ бэйэлээх мэлбөрүнэ үүммүт дьоһуннаах маанылаах ыалынаах буолуоҕа. Массыыналаах кэрэ аҥар сабар, кырдьыгтар түмэн-түмэн дьоһуннаах сүүрдүлэр. Техника уонна кэрэ аҥар 100 бырааһынан сон түбэспиттэр дьон оннооҕор буолбахтары дуу, ыраах сылдьан массыыналарын ойдоттоох, массыынатын сүтэрбит, суолун булбатах уонна түптэ тахсыбыта бэйэтинэн иһиллэр. "Кыргыттар кыайардаар" дьоҕолун онон бэлиэр эмээн кэпсэтиллэр. Кэлиитигэр кэмэ эр дьон ылар суолларыдаан эрэ буолбатах, урукку баһаакпыттан сылдьыһаллара үксэлбитин бэлиэтии көрдүгүт дуу, кыргыттаар?!

Хаптаҕастан да маппатыбыт. Мооһоҥҥо Кыһыанаах, Арылаах нэһилиэктэрин дьаахыларыгар, Таҥда урох суһуннум үүммүтүн сир аһыгар тардыһыылаах, хорсун кэрэ аҥардар кото үргэннэр. Хаһаалары таһынаан атыылаан дьоруун саҥа үөрэх дьылын кэрэ таҥаһын харчылаабыт айылҕа эмиэ ыйбахтар. Оҕолорун ардахарыгар түспүт сирдэригэр үүммүт. Олу даҕаны сөбүлээн булардыгын буолан бэрдэхпитэбэт Чурапчы дьахталлара!

Оҕуруот аһыгар көрүнэн, "Зоулэ" дьон сүрүктээх оҕурсу сиэмэтин атыылаһан баланаттарбыт бэйэлэрин ацыпы ыбах. Айылаан бирэмэ теплицаҕа туттаран, сытаан бөдөҥ хара буор аҕыйаран барак "сөбүлэҥэй" эбэтэр "хаппыыстай" оҕурсута түбэһэр, ыһыны солтор кыһыылаах да буолар! Харчуштубут да кииһин үөрдүбэт дуу? Тэҥ эрэ кыайбат, хото ыйбыт аалынгидинтэ.

Сороҕ кэрэ аҥардар тас дойдуларга баран кэллилэр. Кытайтан сөбүгэр кэлиэххэ сахалыы араас көрдөрөөччү, оонньуурдаачы үгүс. Сочи дуу, Турция дуу күнүн аналлар сырдаабаттар тэргэнэргин өгүн таһынан сылдьыаҕыт сиргэ-дэргин уратылахтар. Оттон хам эрэ атын дойду кэһиитин сэттэрэр кэргэннэрин дойдуларын сүгүрүйэн хонуулара, сир астаах ыаллар сылдьара, бадарааннаах да бааллардар сылаас уулаах күөллэригэр, үрэхтэригэр сөтүһүүрү ордордулар. Бэйэ тылыанан, көм хайдах сатыыллара эрдэллэтэ.

Дьэ, эмиэ биир саҥа үөрэх дьыла саҕаланна. Оҕочааныһин-сабын бэрдэйин, оскуолаҕа илдьэрэ, тэрийэт муҥнаан сылдьыы. Урукку сылларга холоотоххо, кэрэх сылларга тэринэт эбэтэ. Иһи нэһилиэкгэ кэлэн киирэ оскуолаҕа аҕыйах үчүүтүнэ туттарар уонна үөрэнэн бүтэрбит кыһалаар барааллыга кирбитин кытта сибэстэр. Бу сокуон тэрийбит уонна оҕо чуткалыларыгар, оҕо үөрэҕэ дьиэ кэргэн бүтүүтүн сорута буолларын ситтийиитэ олук буолара саарҕаҕа суох.

Өрөмүөн, өрөмүөн... Дьиэ-сиргэ дьоктор, уһааһыйбата тутуларыгар улэлиэх буолбута хайраллаах. Иккитэ ыттаах, эринэнэ уһаайбаҕа сыллыыта. Ол эрээри биири ылан баарыыбыт. Аҥардас мурун эрэ иһин көрбөккө, бэйэ эрэ таҥаһын түһүгэр кыһалларахтар, олорор тулэ туспа сыттытар, ыраахкаарынар эмиэ үлэлэспит буоллар. Быйыл Чурапчы миниһиннаргын даах дьон дьахтар айылҕа өрөмүөнүн туттар матырыйаала атыыга суоҕун тэҥэ буолбута муоктахар. Дьон кыһат курдук сиртэн кытта булбатахтар уһу эбээт...

Ити кэрэ аҥардар көрсүбүт ураанын, кыһалҕаларын ыраатыбыт. Балары тэҥэ улуус кыргыттарыгар, дьахталлардарга аналлаах "Сандаара" сыһыарыы үтүс оҕо киһиргэллыыр. Улууспут араас эйгэтигэр үлэлиир-хамсыыр, аатырбыт холобур буолар кэрэ аҥардарбыт олохторун-дьаһахтарын кэпсиир, кинилэр сүбэлэрин-амалларын тириэрдэр сорукпутун салҕыыбыт. Кыра дьахталлар оҕо түбэһиннэрэн, "Гороскоп күннүгэр", "Сандаара" тэрилин эмиэ ыыталлыбыт. Бу дьаһалга улууспут нэһилиэктэрин кэрэ аҥардарын барыталларын ыҥырабыт. Олуска олоктоох дьахталлар сибиэннэрин кэмиэ, тирах буолуохтара диэн эрэнэбит.

Саҥа сырдык көрсүһүүгэ, утумнаах Далбар Хотуттар, саталлаах хаһаайкалар, үтүө ийэлэр, күндү дьүөгэлэр!

Оксана ТРОФИМОВА,
"Сандаара" сыһыарыы редактора.

• Гороскоп

БАЛАҔАН ЫЙА ТУГУ ТОСХОЙОР?

Сайыннары, улахан түбүгэ суох ыйдары кытта тэҥнээтэххэ, күһүн саҕаланыыта тыҥааһыны үөскэтэр. **Биир улахан кыһалҕанан харчы боппуруоһа буолар. Убу-харчыны сатаан аттарыныар кэрэ аҥардар онтон улахаҥҥык оҕустарыахтара суоҕа. Олохторун тосту уларытыан баҕалаахтарга балаҕан ыйа – саамай табыгастаах. Дьиэҕэ-уокка улахан болҕомто наада. Бары күүһү дьиэҕитигэр кытта быһаарсыыга буолбакка, дьиэ иһэ-таһа тупсаҕай, ис киирбэх буолары-гар уурун. Романтическай сыһыан үөскүүрүгэр табыгастаах кэм, ол эрээри сыһыан чиҥ уонна үйэлээх буоларын туһугар бэйэни көрүнэр, үгүскэ хаачыахтаныр наадалаах.**

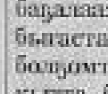

ХОЙ

Доруобуйаҕа уонна үлэҕэ улахан болҕомто эрэйиллэр. Ол эбэтэр оргаанизмҥа уонна тулалыыр эйгэҕэ "генеральнай уборка" наада. Тобоҕу уонна дьылаллааҕы харыстар үөскүүллэр. Онон уратыы тулуурунан үгүс болҕомтону дьиэҕитигэр, дьиэ кэргэҥҥитигэр уура сатааҥ.

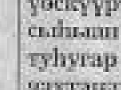

ОҔУС

Мууза кэлэр сэдэх кэм. Айар үлэҕэ уонна талаанна табыллыан сөп. Саҥа билиһиннэн үлүһүйүмэҥ, арай быһыыры таптал туох эрэ үтүө түмүгэрэ аҕылыан сөп. 22 чыыһылатан кэнниэ үлэ моссатыгар эрэ буолбакка, тобоҕо эмиэ бэрээдэги олохтуур наадалаах. Ый бүтүүтэ ол түбүктэн сынньалаҥ мэктиэлэнэр.

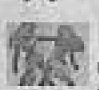

ИГИРЭЛЭР

Бу ыйга дьиэҕитин уонна түс олохххутун тупсарарга баҕаҕыт күүһүрэр. Ый бүтүүтэ дьиэҕэр туох эрэ сааналлааҕа, күндүнү кыһыаҥ кэбиһэххитин сөп. Оттон да суох баларын ыйааҕар үгүс харчыны матайдыыбыт. Ол иһигэр үлэҕит саҥа билсиһиигэ, сэргэхсийииҕэ эмиэ барыаҕа. Ол эрээри биири өйдөөҥ: бу ыйга билсиини үтүө түмүгү көрдөрөр кыаҕа суох. Үөрүүлээх түгэннэр 23 чыыһылатан кэнниэ тосхойуохтара.

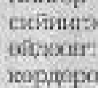

АРААК

Массыыналаах кэрэ аҥардар кыра саахаллары кытта көрсүөхтэрин сөп. Онон уруулга уонна айанҥа сэрэхтээх буолуҥ. Бэйэлэрин сатаан хонтуруолламмат араактар кырыттан да тырыттыахтарын сөп. Ол эрээри санааны түһэрэр сатаммат, тэр дьиэххэ, араактар бэйэлэрин харыстанарга уратыы айылылаахтар, ууттан кураанах да тахсыахтарын сөп. Бу ыйга урукку доҕоттору, билсиилээхтэри кытта хат көрсүһүү күүтэр.

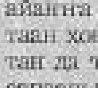

ХАХАЙ

Хахайдар кэмсиммэккэ эрэ харчыларын ыскайдыыр кэмнэрэ. Өй-санаа харыстаныыта тахсыан сөп. Онон улахан кэпсэтиилэри, хаттыахтаахтары ый бастакы аҥарыгар быһааныахтар ордук. Ый бүтүүтэ араас интириэһинэй көрсүһүүлэр, чугас дьону кытта истиҥ кэпсэтиилэр күүтэллэр.

КЫЫС

Бу бэлиэ дьонугар дьон-сэргэ Голливуд сулустарыгар курдук аһары болҕомтолоохтук, эрэ тутан сыһыанныаһыахтара. Ый саҥатыгтан саҥа күүс билиэҕэр. Тороохут күннэхтэр бары үлэҕэ, түбүгү быраҕан туран бу бэлиэ күнү бэлиэтиирэҥ наадалаах. 22 чыыһылатан таптал планетата Венера кэлэр. Киһи кэлиитэ күһүҥҥү дэлэй аһылан-үөлүнэн, кэрэхэн уонна эриллээх сүгүрүйээччилэриҥин арыаллааһыҥа.

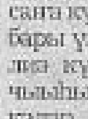

ЫЙААҺЫН

Күһүн саҕаланыыта сынньыаҥ, түбүктэн сынньанарга баҕа санааны үөскэтэр. Ол эрээри аһары ыйа барар сатаммат, түбүк үлэ эрэйиллэр. Ый бүтүүтэ диэри салайааччы иргэбилин толоруута үгүс сыраҕыт барыаҕа. Ый бүтүүк нэдиэлэтигэр саҥа күүс биллиэҕэ, тупсуохҕут.

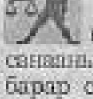

СКОРПИОН

Ый саҥатыгар саҥа доҕоттору кытта билсии буолбут буоллаҕына, бүтүүтэ урукку доҕоттор биллиэхтэрэ. Салалта иһиниэр үлэҕит быһыытынаан сыаналанарга табыгастаах. Хаттан да кэлбиттэрэ биллибэт кыһалҕалар баар буолуохтара, ол эрээри олор эһиэхэ кыайыылааҕыттар, чөлөрүтүн, тэбэниэрдээҥ. Ый бүтүүтэ кыралаан дууһа ыарыыта кыайыахтан сөп.

ОХЧУТ

Ый бүтүүтэ профессионализм, интеллект өттүгэр болҕомто наада. Ол эрээри аһары күүрэр наадата суох. Онноҕор техника моттуур, эгэ, киһи мэйиитэ сылайбат буолуо дуо? Уруулга сэрэхтээх буолуҥ, аһары түргэн тэтими тутумаҥ. Кыраһыысса таһыгар бары үтүө түмүктэри аҕылыыҕа, олох арҕаһыгар көрсөргө олус табыгастаах.

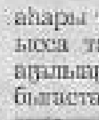

ЧУБУКУ

Ый саҕаланыыта үтүө сүбэһит аҕа табаарыстар билиниит кэннилэригэр тэҥнү буолуохтара. Меркурий бэлэмнээһинигэн, салалтаны кытта сыһыан тыытыаҕа. Ый бүтүүтэ барыга ончугар түһүөҕэ. Бу ыйга бюджет үрдээһинэ кэстэр.

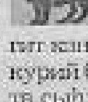

КҮРҮЛГЭН

Доруобуйаҕытыгар улахан болҕомтону ууруҥ. Улахан дьыаланы саҕалыырга ыксамаҥ. Дьиэҕэ олорумаҥ, дьон-сэргэ ортотугар буола сатааҥ. Ол сылдьан аҥаргытын да көрсүөххүтүн сөп. Бу бэлиэ дьонно ый бүтүүтэ Хара Ый оонньуур. Ол эбэтэр тоҕус сыл иһигэр оҥорбут сыыһаҕыт-халтыгын түмүктэрэ көстүөхтэрин сөп.

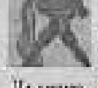

БАЛЫК

Бэйэҕэ үлэлиир киһиэр иннигэр оппозиционнай өйдөө. Кинилэр өттүлэриттэн кыттаабыт, арыт киһи тулуйуо суоҕун быһыылар тахсыахтарын сөп. Саҥа билсиһиилэргэ баҕаҕытын күүһүрдүҥ. Быстах санааттан быһаарыныылары ылыныммаҥ.

• Атах тэҥэн олорон

*Киниэ дьахтар аймах эндэппэккэ биллэр, дириҥник ытыктыыр, дьиэ кэргэнин тэриллитин биир сүрүн туоһутун быһыытынан чугастык ыытар. 50 сыл биир эйгэҕэ, биир тэриттэҕэ эпкиэ суох үлэ түмүгэ итиэ буолары ытта киэ туос бэйэтэ олус ҥөрэр, киэн туттар. "Оҕолоҕа ийэлэр көрсөн дорооболостокторуна, "Гаврильевна" диэн аатталан истиҥник кэпсэттэктэриҥэ, оҕолоро үлэһит, ыал, ийэ, аҕа буолбуттарын иһитиннэрдэктэриҥэ олус дьоллонобун", – диэн кини билигин биллиэр. 78-с хаҕыҥар үктэммит ытык кырдьаҕаспыт, дьахтар аймах аргыспыт, Чурапчы нэһилиэгин олохтоох Мария Гавриловна Эверстова билигин бочуоттаах сынньаланҥа олорор. Бырыы Чурапчытааҕы киин балыыһа тэрүүк отделениетын 50 сылыгар үбүлүөйүн тыыннаах туоһута буолан историяны суруйарга кэлэ-нньима буолар. Күнүнэ чаҕыл күннээх үтүө күн Мария Гавриловна олорор дьиэтигэр тиксийэ ҕэ-хоро кэлэсэттик-биит. Биир бэйэм икки оҕобор күн сирин көрдөрөр күҥҥүлээх уоннна дьол тумуктээх тҥэнньэрим туоһутунан кини буолбута. Тэҥэ да сааһырбар, киэн хайан, уолу дуу, кыыһы дуу төрөппүтүн чуолкай ейдүр чөл ейттэн сөҕөн-махтайан, дьахтардыы аһаҕастык кэпсэтэн биризмэни билбэккэ хаалыбыт.

ИЙЭ БУОЛУУ ҮРДҮК ДЬОЛГО ТЭҤНЭЭХ

– *Мария Гавриловна, сэҥэ киһи кэлэр ийэлээх эрэнэҕэ, биир оттуҥун үүстүлэ, уларан эппиэттиэхтээх уларан сылдьыаҥыныы хайдах этэй?*

– 1957 с. Дьокуускайдааҕы фельдшерскай-акушерскай оскуолаҕа (ЯФАШ) бүтэрбитим уонна ол сыл Райздрав биригээдиэкэ Түөйэҕэ медпуунтка анаммытым. Ол кэнно 1958 с. тубуспатаҕа дьоҥу солбуйан сыл аҥара ординатордаабытым. 1960 с. оройуон балыыһатыгар медфельдшеринэн үлэлэҕэбитим. Дьэ, уонна 1961 сылтан төрүүр отделениеҕа акушерканан тохтоло суох үлэлээн 2007 сылгаҕа бочуоттаах сыпыыналдьта тахсыбытым. 1957 с. үлэһин саҕалыахпытыттан дьахтар төрөөһүнүгэр жалдьыт баарбын, онон бу эйгэҕэ чахчы 50 сыл үлэҕэбиппин. Ити иһигтэн 46 сылын дьиҥнээхтик акушерканан үлэлэҕэбитим. ЯФАШ-ка үөрэҕэ сылдьан 1956 с. аан бастаан дьахтар төрөөһүнүгэр ылсыбытым. Үһүс курстан саҕалаан практиканы күүскэ ыытаҕаллара, үөрэтии, балаһыанньа үчүгэй этэ.

– *Маны төрүүр отделение аһыллыарыгар усулуобуйа хайдах этэй?*

М.Г.Эверстова наҕараадалара:

– 1986 с. Саха АССР Доруобуйа харыстабылын министерствотын уонна аан үлэһиттэриэн профсоюһун обкомун грамотата;

– 1987 с. ССКП орөйуонналаах комитетын Бочуоттаах грамотата;

– 1990 с. "ССРС Бочуоттаах донора" аат иҥэриллибитэ;

– 2000 с. "Чурапчы улууһун Бочуоттаах гражданина" аат иҥэриллибитэ;

– 2000 с. "Чурапчы улууһун 100 бастыҥ үлэһитэ" бэлиэ хаһаайката;

– 2003 с. СР Президиэнэ М.Е.Николаев Грамотата;

– 2007 с. СР Доруобуйа харыстабылын министерствотын Бочуотунай грамотата;

– 2007 с. П.Н.Сокольников аатынан Чурапчыттааҕы киин балыыһа Бочуотунай грамотата;

– 2007 с. "СР Гражданскай кылаан" бэлиэ хаһаайката.

Үлэтин бастакы сылларыгар.

– Маҥнаан оттуллар икки сэбиэ санитаркалар оттоллоро. Маны рабочайдарыттан хайыттарыбыт. сорох ардыгар бэйэм таҕсан хайыгарым. Мууһу эмиэ байэбит уулуурбут. Аны акушеркалар ыкааһыбыт эрэ, онон күн өрүү-өрүү дьүһуурустубаҕар таҕсан иһэҕим. Быыһыыр дьиэ түбүгэ, оҕо-уруу, сүөһү көрүүтэ. Ол эрээри ыарырҕаппыппын, ыксаабыппын өйдөөбөппүн. Киһи тохтообокко хамсана сыһыттарыма ордук эбит. Дьиэм чугаһа аҕыраабыта. 3–4 сыл буолан баран итэппиппэр системаны киллэрэннэр, үлэбит биллэрдик чэгиэбитэ. Бастаан 8 куойаалаах этибит, онтон отделение буолан 10 куойка буолбута. Ол кэнно киинэммит төрүүр отделение буолан куойкабыт 20-гэ тиийэ элбэх сылдьыбыттаара. Бары нэһилиэктэртэн дьахталлар маҥна эрэ төрүүр буолбуттара. Коллектив олус эйэлээх этибит. Ол кэмтэ "Биир киһи – барыбыт туһугар, барыбыт – биир киһи туһугар!" диэн этиэҕиҥ наһаа күүстээх этэ. Бэйэ-бэйэбитин ойоһөр, ейдөһөр буоламмыт үлэни да ыһыллыбыт. Түүнтүү дьүһуурустубаҕа иллэҥ кэмнэргэ быысапкалыырбыт. Быраабылыыстарга туруйбылары бэйэбит байбыт салфеткаларбытыгар буруйэрбит.

– *Сэҥэ дьыл тиҥэ дьүһуурустубаҕа түбэлиннэ 50 сыл тухары элбэх буоллаҕа. Хайдах этааччыгыттый?*

– Бырааһынньык буолан кыралаан өрө көтөрүллүү бэлиэхэ да, балыыһаҕа сытар да дьахталларга баар бөҕө буолааҕа. Эрэрдэлэһэбит. Түүн 12 чаас оруобуна оҕолор аһыыр кэмнэрэ. Онон ийэлэр оролорун кытта көрсөллөр, Ити кэрөрге наһаа истиг, долгутуулаах буолаччы. Персонал астынан аһаачыыбыт, ол эрээри арыгы бэлиэни остуолбутугар хаһан да түбэппэҕэ.

– *Дьахтар төрүүр кэмигэр сүрүн субэни акушер биэрэр буоллаҕа дии.*

– Акушер төрүүр дьахтарга ийэ, эдьиий, балыс, дьүөгэ оруолун толоруохтаах. Сорох дьахталлар аһары атааҕастаан, наһаайан, толторутун, хаһыыга бэриниэхтэрин сөп. Мин сэҥэм улахан буолан мэлдьи иэдэс аатырабын. Дьахтар тыыннаах киирэр кэмигэр үөһэ төрүүрүгэр, саамай кылаабынайа, тыыннарын кыайыахтаах. Эн тыыннаххына – оҕо тыынар. Төрөөһүн түөрт кэрдиискэ арахсар. Ийэ буолбут дьахталлар ону бэрэ билэллэр. Аан бастаан оҕо иһэрин балиэтэ талыы киирэр. Бу кэмнэ дьахтар гормоннара үлэлиллэр, харалаан кыыллан барар. Талыы бастакы оҕо буола-буола тыыннаахтаан киирэр, онтон сыыһа чэпчэтиллэр. Талыы киирэр кэмигэр ыыппыыбаҕа, сылтыыны ыарыйыэхтэххэ. Холкутулла сатыахаххын. Акушер онуоха хайдах тыынарыҥ, туһу тыынарыҥ сүбэлиэхтээх. Төрүүр кэмэт кэлиэҕэ, талыҥ ачыкыр. Ити иккис кэрдиис буолар. Оҕотун таһаарарыгар ийэ ыгыстыахтаах. Ол иһигэр хайаан лаҕаны салҕыыр эҕэрдэлиэхтээх. Улуйбой ыгыһыннаххына, иһирдэх тыынырдар хайа барыахтарын, хаан барымаҥ сөп. Бу кэмнэ киэҥ биилэ акушер этиитин толоруохтаах. Ол үлэлэбит кэмиэхэ тахсыа

Оҕолорунаан.

да иликпинэ киэн сүрэҕин тэбиститтэх, хайдах балаһыанньаҕа сытарыттан уолуун-кыыһын быһаарар буолар эбит.

Дьахтар төрөөтө да, бүтэ диэн буолбатах. Салгыы оҕотун хаата көлөрүгэр болаҕынэр. Бу эмиэ судургута суох кэрдиис. Оҕо хаата төрөөбүтүн кэнно 20 мүнүүтэ иһинэн калаахтээх. Ол кэнэҕэ талыы иккистээн киирэр. Төрдүс кэрдиһиннэн ийэ 2 чаас устата бэйэтин кэтэнитгэ буолар. Бу кэмгэ утуйар, аһары ыаҥыльбар сатаммат. Утуйдахха, митка аһары сымнаан, дьахтар хаана барыан сөп. Сорох дьахталлар, үксүн ыарахан олохтоохтор, сылааларын кыаммакка утуйан хаалаахтыыллар. Ити олус кутталлаах. Бирр сүбэм диэн этэҕитэ быһаһаан баран аһары үөрбэккэ, албэҕи санҕарбакка сытыахха наада. Улахан эмоция хаан эргиирин күүһүрдэр, ол эмиэ кутталлы үөскэтиэн сөп. Саха да итэҕэлинэн, үөрүүтүү, хомолтону бастакы түгэнигэ аһары күүскэ таһаарар сатаммат. Эн күүскэҥиэн туту да олорбокуун, барыта үөлэттэн быһаарыллар. Сорохтор эмээ ыыс эбэтэр уол кэллэ диэн хомолтолорун биллэрээччилэр. Оннук буолуо суоҕаах, күн сиригэр кэлбит барыта үөрэ-кото көрсүллүөхтээх.

– *Дьахталлары төрүүр остуолтан оронноругар диэри ыарырҕаппакка көтөҕөн илдьэр этиҥ дии?*

– Сүөһүгү кытта булчуһар киһи кэлиллиэр. 60 кг тиһтэлэҥэ холкутук анньар этим эс. Үлэлии-хамсыы сылдьар киһи тэтиэҕэ буолар.

– *Ийэ уонна оҕо сыһыаннарыгар тугу этиэ этэй?*

– Бэйэни ийэлэрбит оролоругар олус чугас, сылаас сыһыаннаахтар. Билигин оҥоу төрөөһүн кытта ийэтин үрдүгэр сытыарар, эмиийэн туһа эҥэрэр үтэс кэлбитэ үчүгэй. Урут биир суукка буолан баран биирдэ аҕыллаҕалара. Оҕо ийэтин омийбэн эмэн улаатыахтаах. Саатар 9 ийэлэр диэри эҥэриэххэ наада. Мин саҥаабар, ийэтин үүтүн ер испитэр дьэмсэх, лэбдумсах, ийэтигэр чугас буолар. Оҕо ийэнэн сирдэтэр. Кыыһыра олороҕ көмүскэ ийэ иэнэт, онтон оҕо отуора алдьанар. Ийэ оҕотун таптаан иитиэхтээх. Бэлиэни элбэх оҥоноруу өйөнөр кэмигэр эдэр дьахталлар төрүү сатыа этиэхэ. Саҥаҕа биир оҕо татым, иккэн оҕо итэҕэс, үс оҕо түмүгэ суох, түөрт оҕо саамай сөп быһыылаах. Элбэх оролоох – дьоллоох.

– *Аһары эдэрдэргэр хамбаҥаллорун өйүгүн дуо?*

– Биһиги ийэлэрбит оролоругар олус чугас, сылаас сыһыаннаахтар. Билигин оҥоу төрөөһүн кытта ийэтин үрдүгэр сытыарар, эмиийэн туһа эҥэрэр үтэс кэлбитэ үчүгэй. Урут биир суукка буолан баран биирдэ аҕыллаҕалара. Оҕо ийэтин омийбэн эмэн улаатыахтаах. Саатар 9 ийэлэр диэри эҥэриэххэ наада. Мин саҥаабар, ийэтин үүтүн ер испитэр дьэмсэх, лэбдумсах, ийэтигэр чугас буолар. Оҕо ийэнэн сирдэтэр. Кыыһыра олороҕ көмүскэ ийэ иэнэт, онтон оҕо отуора алдьанар. Ийэ оҕотун таптаан иитиэхтээх. Бэлиэни элбэх оҥоноруу өйөнөр кэмигэр эдэр дьахталлар төрүү сатыа этиэхэ. Саҥаҕа биир оҕо татым, иккэн оҕо итэҕэс, үс оҕо түмүгэ суох, түөрт оҕо саамай сөп быһыылаах. Элбэх оролоох – дьоллоох.

– Биир бэйэм сирбин. Сиппит-хоппут эт-сиэн доруобай оҥоу төрөтөр. Билигитэ дьалхааннаах олоххо үөрэҕэ ыһан, үлэлиир дьоҕуру булуҥан баран ыал буолар ордук. Оттон кэмэн иннэнэ буолан хаалларына, хайыаҥай, доруобай оҥоу төрөтөрө, иннинэ үчүгэй кэпсэтэнэ иитэрэ бары күүһүн, өйү ууруохха.

– *Төрөөспүн, дьиэ кэргэнгин билиҥнэр эрэ.*

– Бэйэм Мырылабын. 1943 с. аҕыстаахпар бу тоҥторо төрөөппүтэрбин кытта көҥүл калбиттим. Аҕым аах райсоветка, педучилищеҕа мас таһаллара. Ийэм райсоветка муоста суутара, аҕам харабыллыыра. Мин кэпилэрэ биэс оҕоттон үһүс оҕобун. Райсовет сурутун тасыыт аҕай оҕобун.

1959 с. ыал буолбутум. Кэргэним Эверстов Федор Григорьевич Кэбэйиттэн төрүттээх. Сиаһын за кэлэ сыһыттаҕына билсэн холбоспуппут. 5 оҕо Аммаҕын, Майаҕын, Дьокуускайдаан, Чыаппаранан ыал буолан олоҥолоор. 10 сиэннэохтин, 3 хос сиэнэхтэбин.

– *Билиэҥ тугуҥан дьарыктанарыҥ?*

– Быысапкаҕа элэр эрдэхтиттэн дьарыктанабын. Отоппуубун. Тыаҕа сылдьарбын наһаа сөбүлүүбүн. Тоҕо ыыллаҕына хамсана-хамсаҥа сытыыбын.

– *Тумпуска ийэлэрэ бара санаан.*

– Ийэ – оҕо саамай эрэнэр киһитэ, ийэ ыйбыт суола дьоҥэ, киэн кэмүскэлэ күүстээх. Ийэ буолуу үрдүк дьолго тэҥнээх. Бу аатыр үрдүктүк тутуохха, ийэ рутуу дьоһуннаахтык толоруохха.

Оксана ТРОФИМОВА кэпсэттэ.

• Дьалбар

СПОРТ, ЫРЫА, ИИС АРГЫСТААХ

"Дьиалээхтэр, дорооболорун! Туох кэпсээн?" – диэн Дьокуускайтэр дьиэлэрин боруоҕун атыллаан киириэх эрэ кэмэ, хаһаайыттар эйигин эрэ кэтэһэ олорбуттуу үөрэн-көтөн, остуолларын тарпытынан, чэйдэрин сылытпытынан бараллар. Дьэ, ол кэнэ, этэрэ дьыл, сэһэн-сэпсэн, сэргэх кэпсээн сабаланар. Оттон бүгүнү кэтэтиибит ыраахы анаара барбахка, дьиалээх хаһаайка Александра Алексеевна Андреева цбулуйдээх сылыгар сот түбэһиннэрэн, үлэтин-хамнаһын, собулуур дьарыгын - кылыһан, сиэлинэн иистэнии туһунан буолла.

Александра Уус-Майа улууһуттан төрүттээх. Меланья Петровна, Алексей Захарович Андреевтар дьиэ кэргэттэриттэн 14-с оҕонон күн сирин көрбүт. Аҕата кыыс кыра эрдэҕинэ өлөн, ийэтигэр иитиллибит. Оскуолаҕа киирэригэр Чурапчыга көһөн кэлэн, бастаан Чурапчы, онтон Хайахсыт оскуолаларыгар үөрэммит. Алтыс кылааска Чурапчытаадьы оҕо спортивнай интернат-оскуолатыгар киирбит. Сыпсап сылбырҕа туттунуулаах кыыс баскетболунан, волейболунан сөбүлээн дьарыктаммыт. "Олус эйэлээх, бииргэ дьиэ кэргэн оҕолорун курдук эппитим. Биллигин даҕаны сибээспиттин быспаппыт, мэлдьи билсэ-көрсө сылдьабыт", – диэн Александра кылааһыныыстарын истиҥник ахтар. Бэлиэтээн эттэххэ, кинилэр кылаастарыттан республикаҕа биллэр-кэстэр элбэх киһи иитиллэн тахсыбыт. Ол курдук, олимпийскай чемпион Павел Пинигин, "Хотугу сулус" телерадиоакадемиятын төрүттээбит суруналыыс Татьяна Гоголева, спорт эйгэтигэр биллэр-кэстэр Михаил Друзьянов, СР Тутуу министиэристибэтин тутах үлэһитэ Николай Корякин, о.д.а.

Александра оҕо эрдэҕиттэн тутаахчы буолар баҕа санаалаах эбит. Оскуола кэнниттэн тутуу салаатыгар туттарсарга диэн икки эрэ направление калбитиан усталтарга бизнбиттэр. Кинини ахсаанга үчүгэйин иһин, математическайга анаабыттарын, тутаахчы идэтигэр чугаһатан Дьокуускайдааҕы 14-с №-дээх ГПТУ-га үөрэнэ барбыт. Онтон салҕыы Краснопресняйдааҕы тутуу техникумугар туттарсан киирбит. Үөрэҕин, биирэ үөрэнэр оҕолорун сөбүлээн, онно эбии спорка дьоҕурдаах буолан, техникум баскетболга сүүмэрдэммит хамаандатыгар киирэн, олуһун табыллан үөрэнэ сылдьан дьэзтээри балаһыанньата табыллыбакка төннөн кэлбит.

Эдьиийэ кэргэн тахсан олохсуйбут дойдутугар – Чыаппараҕа кэлэн, салгыы Бахсыга кулуун сэбиэдиссэйинэн үлэлии сылдьан, Чыаппара уолугар Ефимов Прокопийга кэргэн тахсыбыт. Ыал буолан, Чыаппараҕа олохсуйуоҕуттан Александра туох да үлэттэн толлон турбакка, аралс тэриттэҕэ барыпытар үтүө суобастаахтык үлэлээбит. Ону сэргэ спорка сыстаҕас киһи быһыытынан, оҕолорго физкультура учуутальынан үлэлиир Петр Дмитриевич Ефимовы кытта дьахталларга волейболга, баскетболга хамаанда туруоран, хаппытаан буолан, нэһилиэктэр икки ардыларыгар, ыытыллар спартакиадаҕа мизсталэспиттэрин улахан ситиһиинэн аҕаҕар. Оттон кини тус бэйэтин кыайыыларын ааҕан сиппэккин. Баскетболга, волейболга, чэпчэки атлетикаҕа, теннискэ, саахыматкка оҕо эрдэҕиттэн оройуон хас да төгүллээх чемпиона, призера.

Чыаппараҕа спорт сайдыыта Александраны кытта быстыспат ситимнээх 1982 сыллаахха сабыс-саҥа спортзал үлэҕэ киириэҕиттэн 2006 сыллаахха диэри Александра туох баар нуустатын ууран туран үлэлээбитэ. Зал ис-тас көстүүтэ туспарыгар, спортивнай инвентарынан хааччыллырыгар элбэх үлэ барбыта. Араас спортивнай тэрээһиннэр ыытыллыбыттара, нэһилиэнньэ, ордук эдэр ыччат сөбүлээн тоҕуоруһар сирэ зал буолбута. Александра кэлин оҕолорго дуобакка, саахыматкка куруһуок салайааччытын быһыытынан үлэлээн эмиэ үтүө ситиһиилэммитэ.

Пенсияҕа тахсыаҕыттан Александра туоһунан, кылыһан, сиэлинэн иистэ болдьохтоһун уурэн, хайыы-үйэ үтүө быыстапкаларга араас оҥоһуктарын туруоран дьон сэнэрээтиэн, биһирэбилин ылла. Бастаан утаа туостан бастыҥалары, илин кэбиһэрдэри оҥорууһан дьарыктанан барбын, сылыйа кылтан, сиэлтэн эҥин бэйэлэх дөбөҥнөрдэри, салбаннаахы, илин кэбиһэрдэри, бастыҥалары, сөрүөлэри орон маастарыстыбата үрдээтэ. "Сахаҕа оҥоруоҕунаҕар, бэйэм баҕарарбынан, саныырбынан оҥоробун ордоробун, этэрэ дьиҥ, музам кэллэҕинэ үлэм сатанар", – диэн Александра санаатын үллэстэр. Үтүө бэриэмэни эрэйэр сыралаах үлэ үтүө түмүктээх буоларыгар Александраҕа чугас дьоно – кэргэнэ Прокопий, сиэттэрэ Проша, Сашенька көрүүтүн көмөлөһөллөр, ойобул-тирэх буолаллар.

Александра сөҕүү таптыыра киһи чугас дьоҥугар сыһыанытын, сырдыкка, кэрэҕэ тардыһыытын, онно барытыгар ырыаһан уйдаран сылдьыытын көстөр. Ырыа - киһи арахсыспат арыһа. Эдэр эрдэҕиттэн үтүө фестивалларга, көрүүлэргэ кехтөөхтүк кыттан, биллигин даҕаны нэһилиэк ветераннарын хорун чилиэнэ буолан сценаттан түспэт.

Александра саһырдым, сылайдым диэн хаһан да ытаммакка, айылҕаҕа тахсыы буоллун, бальыкка барыы кэллин – куруутун иннибэн күөгэтэ сылдьар. Быйыл саас үбүлүөйүнэн сибээстээн, нэһилиэк дьаһалтатта, чугас дьоно өйөөннөр ыаллыы сытар улуустар хамаандаларын икки ардыларыгар волейбол күрэҕэ үрдүк тэрээһиннээхтик буолан ааспытын Александра үөрэ-көтө кэпсиир.

Тапталлаах кэргэн, эбээ, эйээҕэс эдьиий, убаастанар сатыс, эрэллээх дьүөгэ, табаарыс Александра Алексеевна бүтүн да олох оргуйар үөһүгэр сылдьар. Өссө да талаанынан, сатабылынан, сайаҕас санааҕынан бар дьоҥҥун үөрдэ тур диэн тылларынан түмүктүүбүт.

Галина **ПОЛУСКИНА.**

• Уран тарбах

ХАРАҔЫ СЫМНАТАР ДЬИКТИ ДЬАРЫК

Бу сайын Чурапчы нэһилиэгин ыһыаҕар бэрт интэриэһинэй оҥоһуктардаах атыы эрээһиттэр хараҕым тохтоото. Сылдьарым тухары илии үлэтин сэҥээрэр буоламмын, ким үлэлэрэ буолларын туоһуластым. Бу дьикти кэрэ оҥоһуктар аайтардара үлэлэрин бэйэтэ атыылыы олорор эбит. Кылгастык билсэн, кини визиткатын ылан арахсыбыппыт. Дьэ, онтон "Сандаарам" тахсыһа ыһыастар эрийэн көрсүһүү болдьоотубут.

Елена Попова Хадаартан төрүттээх эдэр киһи. Идэтинэн географ эбит. Биллигин чаһынай тэрилтэни тэрийэн, сир дьиэлэтэн, оттуур сирдэр, уһаайбалар докумуоннарын толорууга межевой уоһна риэлторскай ыҥырыыру оҥорор.

Елена бу үлэтин таһынан бэрт соторуталаҕыта сүрэҕэ сытар дьарыгын булунан, сороҕун аттыльыыр да эбит, сорохторо кэрэ бэлэх буолан атын хаһаайыттары булаллар. Ол курдук, интернетинэн YKT.RU сайтка "Домоводство" форумҥа декупаж диэн искусствоны сэҥээрэн, куоракка ыытыллар маастар-кылаастарга сылдьан саҕалаабыт. Декупаж диэн кумааҕыны, хаартыскаларын, уруһуйдарын предмекке сыһыаран оҥоруууну аттыльыллар. Аан бастаан шампанскай таһын оҥоруута ыарыбыт. Оҥуоха астаах иһити ылан таһын кумааҕытын, кэрии суулан-сотон, ыраастаан баран сырдык өҥнөөх акриловай кыраскананан сотон хатарбыт. Ол кэнниттэн хос ойууларын салфеткаттан таһынаары ойууларын хоһун ылан ПВА клейэйинэн сыһыарбыт. Уруһуйга эбии эмиэ акриловай кыраскананан суругу, оһуору кэлгэриэххэ сөп диэн этэр. Итинэ өссө "Момент" клейэйинэн араас оҕуруолары, кумааҕынан сибэккилэри сыһыарталаабыта наһаа үчүгэй, нарын костүүмү биэриллэр. Түмүгэр акриловай лааҕынан сотон барытын чиҥэтэн биэрэр эбит. Баанчык сыһыаран өссө киэргэтэн биэриэххэ сөп. Бу оҥоһуктарын Елена ыһыллыбыт кэмигэ 3-4 хонук иһиннэн, сайыынын 2 күн оҥорор. Сонун, кэрэ көстүүлээх шампанскайдар Саҥа дьыл иннинэ атыыга хамаҕатык барбыттар, быраһаһыыстааҕы остуол бастыҥ киэргэлинэн буолбуттар.

Оҕолоох ыал "NAN" диэн бороһуок үүтү бэрэ билэр. Бу хаҥа үүс ыалга сибэкки иһитэ буолар, сорохтор быраҕаллар. Оттон Елена онтон бытархай бородуукта (сыпучие продукты) иһиттэрин оҥорбут. Эмиэ шампанскайы оҥорор технологиятынан араас оҥнөөх салфеткалары сыһыаран, хаптаҕын мас оҕуруолан тутаахтаан ханнык баҕарар хаһаайка кууКунатыгар дьоһун миэстэни ылыан сөптөөх мааларыгар кубулуппут. Ити курдук өссө араас өҥнөөх браслеттары оҥорбут.

Сахалыы оһуору сыһыарталаабыт мас браслеттара ыһыах күн бэрт түрэнник атыыламмыттар. Елена дьиэтин араас ойууларын истиэнэ чаһылара киэргэтэллэр. Итиэрэ эмиэ уран тарбахтаах кыыс салфеткаҕа сыһыаран оҥорбут. Чаһы циферблатын, стрелкаларын, механизмын куораттан анал маҕаһыыннартан булан аҕалбыт. Баларга барытыгар эрдэ эппит форумҥа үөрэммит.

Елена бэлэх ураты дьарыгынан мыыланы оҥоруу буолар. Киһи эрэ тутуоҕа, суунуоҕа, дьоҥҥо үөрэ-көтө бэлэхтиэх дьэрэкээн мыыламаларга биирдэн-биир үчүгэйдэр. Эмиэ интернетинэн мыыла оҥорор састабыын сакаастаан атыылаһан куһуоктарга ааардаан бэран мифрэзолиновай оһоххо уулларар эбит. Онно араас эфириэй, оливковай арыыларын, аромотизаторларын тутан, биржэлиир эбэтэр оҕо кумааҕа оонньуур формаларыгар кутан араас быһыылыыр-таһаалыыр. "Итиэрэ оҥороро түрэх хамсаныы наада. Түргэн баҕайытык сойоллор", – диэн Елена быһаарар.

Көстөрүн курдук, киһи сатаабата диэн суох. Көрдүү сатаатахха, дьарык албэх. Елена билигин сурунаал иллюстэрин туруупкалыы эрийэн корзина оҕорго ылсан эрэр. Ол-оҥоһута эмиэ бэрт кэрэ, сонун көстүү буоларыгар эрэнэбит. Елена дьарыгын элбэх кэрэ ангар сэҥээриэ диэн саныыбын. Аныгы үйэҕэ дьарыгыҥ дуоһаҕар эрэ буолбакка, харчыгар таһаалаах буолуон наада.

Оксана ТРОФИМОВА.

Хаартыскаҕа: Елена уолуҥайдаах Максимныын; эдэр ийэ уран оҥоһуктара.

● Бу - интэриэһинэй

ЭР КИЬИ ЭМИЭ ТАЛЫЫЛАНАР

Дьиэ кэргэнэ уоруу да, хомолто да тэнэ үлэлиллибэхтээх диэн өйдөбүл хайа баарар омукка баар. Урукку славяннар урууга дьахтар оҕолонор камигэр кини талыытын кэргэнэ эмиэ үлэстэригэр анал сиэри-туому толороллоро.

Сорох дьахталлар тыыннаах андаҕайыыга эрэммэккэ, эр киһи билбэтиэхтээх отоһуккалара үчүгэй мааныа биэрэн туран "ходдеи" диэн сиэри толороллоро. Ол түмүгэр дьахтар оннугар эр киһи талыыланара, өтөх дьахтар чэпчэкитик оҕолоноро. Ити курдук эр киһи ойоҕун оннугар хас оҕотун аайы ылдьара. Биир дьахтар эрэ дьахтарданарын иһин итинник сиэри толоруторон баран, кэлин аһаакын толоруйтэрэ сатаабыт да, табыллыбатах.

Атын омуктарга маньаха хапыллыы "куһада" диэн сиэр-туом баар. Онно дьахтар оҕоломмут оронуттан сыҕарыйан, эрин бэйэтин оннугар сытыарар. Эр киһи санга төрөөбүт дьахтар киэбин ылыыһын, тоҕотүн хам баһан, сэниэтэ суох курдук хас да хонукка сытан турар эбит. Бу киһини баһыттан атаҕар диэри суулаан, уу-хаар иһэрдэн, сууйантараан, ас үүтэйин аһатан көрүү-истии, этэҥҥэ оҕоломмутуһан эҕэрдилээһин, балаҕтуһах туттарыы бөҕө буолаллара. Оттон оҕоломмут дьахтар, төттөрүтүн, туох да болҕомтону ылбата, аргыый ас астыыра, дьиэ иһин бэрийэрэ. Тулалыыр дьон бары бу балаһыанньаҕа буолуохтаахтарын курдук сыһыаннаһаллара, санга торообут оҕо көмөлөһэ, доруобуйата – барыта аҕата ити кэмгэ хайдах быһыылаһарыттан тутулуктаах диэн быһаараллара. Онон аҕа хас эмэ ыйы быһа күүстээх хамсаныылары оноробото, ыттырдыа, сөтөллүө, илистэр гына үлэлиэ суохтаахтара.

Бу барыта дьэҥбэ-хообо курдук костор эрээри, иһиигэр киирдэххэ, улахан суолталааҕа. Ол кыра оҕону күһаҕан тыыннаах күрэлэн куоттарар сыаллааҕа. Күһаҕан тыын оҕолонуохтаах дьахтары эккирэтэр диэллэрэ. Далби эрэйдээх талыыгын уһатар, оҕоломмутун кэпсэ араас ыарыыларга төбөр, оҕону ыарытыыларар диэн өйдөбүл баар. Оноон оҕону аҕа кута-сүрэ арангаччылаатын диэн итиннык гыналлара.

Оҕолонор дьахтар эрэ иҥтыгар баар буоллаҕына ыарыыта чэпчиирэ, күһаҕан тыын куттанара. Оҕо биһигин таһыгар аҕатын ыстааның ыйаатахха, оҕо үүтэйдик утуйар, ытаабат диэллэрэ. Оҕо ыарыйдаҕына кулгааҕар аҕатын аатын аатталаатахха, күһаҕан тыын куттанан куотара, оҕо үтүөрэрэ.

Дьахтар оҕолонорун кэмигэр эрэ суох буоллаҕына, суостаах-суодаллаах көрүҥнээх атын эр киһини ыҥыраллара. Биирдэ дьахтар кыайан быһаҕастаҕар олохтоох старостаны ыҥырбыттар. Староста, төһө да кытаанах, дьулаан көрүҥнээхэр, киһи буоллаҕа, ыарыһыйа сылдьар дьахтары аһыммыт. Сыҥньаҕастаан тимир ини иһиэн үстэ аҥарга сөбүлэммит, онон дьахтар этэҥҥэ быыһаммыт.

Ойоҕун ыарыытын ис дуу-ҕатынан өйдүүр, үлэстэр киһи сиэрэ-туома да суох үтүктэн ылдьыспыта буоларэ дьахтарга улахан көмөлөөх збит. Сорох дьон ойохторо талыыланар кэмигэр эттэрэ нукаай буолар, истэрэ ыалдьар түбалтэлэрэ бааллар. Оннук дьон кэргэттэрин ыарыытын биллэрдик намыраталлар збит. Биир дьиэ кэргэнтэ ойоҕо түүн ыалдьан төрүүр дьиэҕэ бараары турдахтарына, эр киһи тоҕото ыалдьыбыт. Төрүүр дьиэҕэ тэйийэн эҕэ иһэрдэ сатаабыттар да, ааспатах, эбии бэртээбит. Акушерка ыксаан быраабы ыытырбыт. Эр киһи итиннык моһуогурар кэмигэр ойоҕо кимиэхэр чэпчэкитик төрөөн, уол оҕөрө күн сирин көрдөрбүт. Дьэ, дьикти!

● Рецепт

АРАЙ ЭМИСКЭ – ЫАЛДЬЫТ!!

"Мин фантазиям" салаат

Наада: 1 баанка кукуруза, 1 пачка крабовай палочка, 1 улахан күөх яблоко, 3 устуука буспут хортуоппуй, 1 устуука буспут моркуоп, 4 буспут сымыыт, туус, майонез.

Кукурузаны уугун төрбүт. Атын ингредиеннэри кубиктыы быһабыт. Туустуубут, майонезтыыбыт.

"Купол" сокууска

Төгүрүк киэлэбэй эбэтэр буулканы икки төрдүн быһан баран уһаты уе үһүн быһыы гына анардыыбыт.

Саастаан: 2 баанка шпроттай паштет, 200-300 г сыыр, 1 пачка крабовай палочка, майонез.

Киэлэп хас биирдии быһыытын майонезтыыбыт, ол үрдүгэр паштеты уурабыт. Крабовай палочканы ыһыһан баран паштет үрдүгэр сыбыыбыт. Маны барытын тэрилламмыт сыыр түмүгүгүр. Укробуман эбэтэр петрушканан киэргэтиэххэ сөп.

"Вечерок-вечерочек" салаат

Наада: 1 ыстакаан буспут рис, 1-2 устуука кыра гына кырбаммыт одуусу, 1 сымыт, 1 баанка горох, 1 баанка жоссо эбэтэр сельдь, сайра кэнсиэрбэтэ. Майонезтыыбын.

"Минутка" торт

1 пачка крекери үлтүрүтэбит. Онно 1 пакетик туһаммыт арахиһы куган баран 1 баанка сгущенканы кытта булуубут. 2 чаас холодильникка турдаҕына оссо минньигэс буолар.

"Коза в огороде" гуляш

Наада: 600 г эт, 4 остолобуой ньуоска сыа, 4 эриэпэ луук, 1 кг сибиһэй хапыыста, 1 остолобуой ньуоска томат-паастаа, кыра ньуоска кыһыл ыһыллыбыт биҕэс, туус, лавровай лиис.

Эти кыра гына кубиктыы быһабыт, сыаҕа ыһаарыыбыт. Онно луугу уонна хапыыстаны быраҕабыт. Булкуйа-булкуйа балачча ыһаарыыны түһэн баран туустуубут, биэростиибит, томат-паастаны кутабыт, оҥу барытын бүрүйэр гына итииууну эбэтэр миини кутабыт. Маны барытын хаппахтаан баран күүһэ суох уокка буһаран ылабыт. Остуоша суппэй кытта биэрэххэ сөп.

● Сүбэлэр

АБЫРАЛЛААХ ЧЕСНОК

Аныгы күүскүнэҕи улахаһыык аптарытыаттаһар чеснок аска эрэ буолбакка, эмтэниигэ туһалааҕын кини барыта билэр. Ол эрээри чуолаан маньыстарга туһалыа диэн эҕэх кини сэрэйбэт буолуохтаах.

Бүспүт уонна ыһыллыбыт чеснок ирэҥнэри үчэйдик тардар. Ирэҥнээх баас ыарыытыгар ылларбыт дьон чеснок тооромоҕун бааҥа баайан моонньуларыгар ыалдьыахтарын наада. Оҥу таһынан утуйарга быстаһан бархы тобо ирдэнэн үүрар туһалаах.

Быттыйдахха, чеснок согунан куйаханы сотуллар. Оттон бат оҕор, баастар оһаллор, оттон баттах бөҕөргүүр. Ыһыллыбыт чесногу арыгыга бүлкүйэн баран миэлэни сотторго, тиис бөҕөргүүр. Чесногу мас арыытыгар ыһаарыллаан баран прыщистары сотторго аһар диэллэр. Ыһах үчүн кыһта оргутан истэххэ, тымныйыы, кыра ыарыы аһар.

10 тооромос чесногу кыра гына быһан бархы үрдүгэр 1 литрэ буоккаҥа кутарыы. Бу суурайаныы хаппахтаах баран 7 сууска харана уонна сылаас сирэ туруорарын. Сэниэтэ, аппетита суох, кэпчүс бараммыт кэмнэргэр чаайынай ньуоска аҥарыгын кэҥэ үстэ истэххэ, туһата тута биллэҕэ диэн сүбэлиилэр.

УТУЙАР УУ – САМАЙ ЧЭПЧЭКИ КОСМЕТИКА

Кини кэ аайы утуйан сыаналаныахтаах. Утуйар кэмэ хаһан эрэ биһиэхэ быпаарар, давлениеҥ түһэр, тыыныгын, быччыҥнарыгын барыта уоскуйар түгэҕэ кааллэр.

Түргэнник утуйуу – эмиэ тиэхпэ искусство. Өскөтүн түүн кэнэрэ ньиэк утуйар буоллахтыына, үп-харчы боппуруоһун, үлэ, бэлэ тубүкүн, кыһалҕаны сананабакка тохоту ыччатыгар ыытыахтаахтыын. Сытан баран кэпэн утуйабатахтыына, маньык сүбэлэри туһанын:

– Утуйахх иннинэ хойу үчэйдик салгыматын;

– Мүттээх үчүтэ эбэтэр эмтэхх оттоохх чэйдэ иһиэх;

– Наар биир кэмнэ аһаан, оччоҕо биир кэмнэ режимнэ киирихэхтэх;

– Түүнэ толкуйдааһын курдук кыһалҕаларгы хүнүҥҥү быһаара сатаан;

– Утуйар сытыарыллыбат, таллахтат, наһаа кытааннах буолбакка, бэйэҕитигэр сөп, сымнаҕас буолуохтаах;

– Утуйуохтут иннинэ бытаан, кэпсэтэр уоскутар музыкаҕа холбоон;

– Түүнүн кэпэр тахаллыт аһары итии, ыйбыны ыла сылдьар буолуо суохтаах;

– Бэйэҕитин уоскутар тыаһы өҥөрөн көрүҥ. Хойобур, ардах тыаһын, муора долгуҥун...;

– Түүнүн кэпэйэ утуйабатах буоллахтыына, үнэр кэҥ күнэҥнэнэн аһар буолла диэн программаны бэйэҕитигэр киллэриҥиэ;

– Уулаах дьон диэн туспалар. Сорох кини толлос да биримэҕэ утуйабаҕына, ыксаан ыллаҕына, уутун хаһар. Оттон сирэйгэр 8-10 мас утуйабаттарыына эҕэ астыныаҥ.

Утуйар уу – саамай чэпчэки косметика. Онон утуйан сытыстан ылархайын уларыт. Маны эбэн аппаахха утуйар уонна аньыыс – тапаратан бэриллибит сибэртэй камнэр. Онон утуйбатыгар кэлэ уутун үгүүрдэр, наһаа тиргил уллаан да уурбат, оҥу таҥа аньыы-оторгор кини аньыыгын ыһар, аппетитын түһэрэр, аньыры умнар – уллаан аньыы. Бу түбүктээх ахсатон утуйдуга уонна аньыыга биримэни хайаан да булуҥуҥ!

Редактор:
Оксана Васильевна ТРОФИМОВА.